Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

# СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

*Газет арадувл 1923 шера дениз* • ШИНАРА, 2 апрель, 1974 шу. • № 40 (5336). • Мах 2 кеп.

# Кастта — субботник

Берригача советски наха санна дегаш гІоздаьнна тІаййцад укх шера 20 апреле В. И. Ленин ваь 104 шу дизара хетадаь Ерригсоюзни коммунистически субботник де аьнна цхьайолча московски предприятей коллективаша даь кхайкарал Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша. Вай республике цхьаккха предприятн, организаци, учреждени, цхьаккха а коллектив яц цу дийнахьа лакха овсарле йолаш къахьега кийч ца луш. Цар шоаш хьа мел даьккха ахча нйслагІча пятилетка фонде дІачулургда. Эзараш нах арабаргба городаш, юрташ, болхлой поселкаш цІенъе керла гаьнаш дІайогІа, заводашка, фабрикашка коа-карта лостам бе.

ХІанз партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша кулгал а деш массанахьа вІашагІъеххай коммунистически субботника кийчо яран из чакхдаккхаран йола штабаш, цу таййара штабаш болх беш я берригача районнийн городской партийни комитеташка.

Къонача Советски Іаьдала эгтара халагІча хана Москва-Сортировочная яхача депо коллективо дІадоладаь патриотически гІулакх — коммунистически субботникаш — традици а хиина дІаэттад. Цар Іалаьмате боккха лоархІам эгтара хьалха кхета а бань Владимир Ильич Ленин сийлахь-йоккха почин аьннад царех. «Къахьегама овсарле лакхъечен кердача къахьегама дисциплинага довлачен хана сакхетамен шоай лоІамен йола болхлой почин гойташ хиларах геттара а боккха исторически лоархІам болаш да коммунистически субботникаш...» — яьхад В. И. Ленина.

Укх шерара Еррнгсоюзни коммунистически субботник къаьстта ший маІан долаш да. Коммунистически парте Центральни Комитето леррагІа чакхйоаккха арахьарен чурен ленински политика дег тІара къоабал а еш, советски наха шоай са ца кходеш къахьег нйслагІча пятилетка дьълагІча шера планаш э тІаййца доккхий социалистически декхараш а толаме кхоачашлара. Цар дика кхетаду мехка халкъа боахам дегІабоалабара паччахьалкхен план экономика наьха сапна айяра, къахьегама овсарлен производства эффективности лакхъяра тІаерзаяь йолга. Из кхоачашъелга къоастамболлаш хургда еррига пятилетка толаме чакхъяккхара, Даьхен экономически оборонни низ чІоагІбара, халкъа вахара хьали культурни боарамя лакхбара.

КПСС Центральни Комитето партега, советски халкъага даьча Кхайкарало къахьегамен политически хьинар кхы а айдаьча республика промышленноста а юртбоахама а къахьегамхоша 1974 шерара халкъа боахама план кхоачашъяра яьржача Еррнгсоюзни социалистически яхьа юкъе а баха керда коталонаш яьхай укх шера хьалхарча квартале. Встречни планаш тІа а ййца, дукхача коллективаша къаьстта теркам тІабахийтаб къахьегама овсарле лакхъяра, электроэнерге, доагора, материалий кхомбара. Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша дукха болх бу производственни дисциплина чІоагІъяра тІехьа шоашта тІадилла гІулакх бехктокхаме ца хеташ леладечарна, прогулаш ераштa, брак йолаш продукци арахецараштa духьала.

Еррнгсоюзни коммунистически субботника кийчо еча хана уж деш шоай балха тІа керттерчарех лархІа деза партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, мамогга дукхагІа пайда эца беза социалистически яхьа еррнгача формаех, къаьстта йоакхо е еза хІара сага къахьегамен политически хьинар айдара, уж балхах дог лазаш а производственни гІулакхий бала кхоачаш а хилийтара.

Лоаша аьлча, деррига а де деза 20 апреле хургдолча коммунистически субботниках советски наьха сийлен къахьегама традицеш дІахо яхьар хинна а ца Іеш, цох Даьхен экономически низ кхы а чІоагІбара, пятилетка планаш толаме кхоачашъяра боккха керда гІа хилийтара.

Шоашта тІалатта бехктоккхам ишта кхета а беш Еррнгсоюзни коммунистически субботник цІаккха ца хиннача тайпара къахьегама овсарле йолаш чакхдаккхара тІагІертта кийчлуш ба Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой. ДукхагІйолча предприятей, организацей, учреждений хІанзе а белгалдаьд цу дийнахьа де дезар, ховш да мала мичахьа, фу болх беш хургва, по де дезар фуд. Цхьабакъда, из ишта дале а, цу гІулакха цІаькха а цІаькха а хьажа беза массанахьа, хІана аьлча субботник хила йиссар дукха хьа яц.

## СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

1974 ш. 2 апрель. г. Москва.

№ 75

Эскаре гІулакх дара оттаяь ханаш яьха баьнна тІема гІулакхаш тІара нах 1974 ш. мае—июне СССР Герзашцарча Низашкара дІабахарах а эскаре бокъонца дола тІема гІулакх де шоай аргІанна гражданаш тІахьехарах а.

«Массава а тІема гІулакх де декхарийла хиларах» долча СССР Законага хьежжа

аз приказ лу:

1. Эскаре бокъонца дола тІема гІулакх дара ханаш 1974 ш. 1 июлага кхачале яьха боалаш бола тІема гІулакхаш тІара нах 1974 ш. мае — июне Советски Эскара, ТІема-Форда Флота, доазон тІарчен чурчен бІун мугІарашкара дІа а баьха запасе бахийта.
2. Укх приказа хьалхарча пунктага хьежжа тІема гІулакхаш тІара нах дІа а баьха запасе бохийташ хиларца дувзденна бокъонца дола тІема гІулакх де Советски Эскаре, ТІема-Форда Флоте, доазон тІарчен чурчен бІунашка тІахьехалба тІахьехача дийнахьа 18 шу дузаш бола, тІахьехара ха иштІехьаяккхийта бокъо йоаш бола гражданаш а хІаьта иштта тІехьаяьха хинна тІахьехара ханаш чакхъяьнна боккхагІбола гражданаш а.
3. Приказ дІакхайкалолда еррнгача роташка, батарейшка, эскадрильяшка, кемаш тІа.

СССР оборона министр Советски Союза Маршал **А. ГРЕЧКО.**

# Хий дехкача лаьтташкара — лакха хьувкъам

**Нохч-ГІалгІай АССР-а юртен хини боахама болхлой республикански совешане дакъа лоацаш хиннараша республика колхозхошка, колхозий, совхозий, хин боахама эксплуатаце, гІишлон, проектни, Іилма-тохкама организацей болхлошка, гІулакхера барашка, специалисташка даь КХАЙКАРАЛ**

Деза новкъостий!

Нохч-ГІалгІайчен АССР юрта боахама къахьегамхоша, КПСС XXIV-ча съезда исторически решенеш кхоачаш а еш, 1973 шера ялат, кхийола лаьттанцара йоален хьайбайн продукташ дукхагІа яхара, уж паччахьалкхенга йохкара даькъе ходамболлаш толамаш даьхар. 250 эзар гектарал дукхагІа долча кхашкара юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара 21,1 центнер йоаккхаш ялат даьккхар. Нохч-ГІалгІайчен лаьтта леладара исторе чухь хьалххара 500 эзар тоннал тІехдаьнна 508 эзар тоннага кхаьчар шера даьккха ялат. Республика хьайбаш леладераша шура, дулх, фермай кхыйола продукци яккхара, паччахьалкхенга йохкара халкъбоахама план кхоачашъяьй.

Республика юрта боахам дІахо дегІабоалабара даькъе къаьстта лоархІаме моттиг дІалоац мелиораце. КПСС ЦК майски (1966 ш.) Пленумо белгалъяьй лаьтташта мелиораца яра шерра программа. хІаьта из кхоачашъяра партен правительстван халданза тІахьожам а лоаттабу. Из программа кхоачашъеча шоашкара доагІаш дола дакъа лоац Нохч-ГІалгІайчен мелиоратораша а.

ХІанз республике 116,8 эзар гектар хий дехка лаьтташ да, цар тІара йоаккха юрта боахама продукци хІара шера дукхагІа хул, лакхлу дерригача лаьттанцара йовхача продукцецара цун боарам. Соаккха хий дехкача лаьтташ тІара колхозашкеи совхозашкеи 116,6 эзар тонн ялат даьккхар, цу даькъе гурахьа дийначох — 60,6 эзар тонн, дуга — 13 эзар тонн, фуалъяьха хьажкІаш — 23,4 эзар тонн, 103 эзар тонн баьцадаараш.

Ачхой-Мартановски района боахамаша хий дехкача лаьттай хІара гектара тІара 38,9 центнер ка бола ялат даьккхар, цу даькъе гурахьа дийнача кІян 31,7 центнер а йоаккхаш. Иштта Шалински района боахамаша — 32,7-ей 30,6-ей центнер.

Кхы а деккхагІа толамаш даьхар цхьацадолча боахамаша, бригадаша, звеноша, «Автуринский» совхозе хий дехкача хІара гектара тІара 40,4 центнер ка бола ялат даьккхар. Грозненски шурий совхозерча А. Устарова бригадо 129 гектарах хІаране тІара 43,5 центнер гурахьа дийна кІа чудера. «Советская Россия» яхача совхозерча В. Савчука бригадо 59 гектарах хІаране тІара 102,1 центнер комсаш яьхар. «Ассинский» совхозерча Х. Адуева бригадо сомий бешамий 30 гектарах хІаране тІара 300 центнер йоаккхаш Іажаш баьхар. «Автуринский» совхозерча Б. Магомадова бригадо 150 гектарах хІаране тІара 60 центнер фуалъяьха хьажкІаш чуйийр. «Октябра 40 шу» яхача колхозерча У. Масхадова бригадо 87 гектарах хІаране тІара 44,6 центнер дуга даьккхар. «Родина» яхача совхоза А. Солнышкинай бригадо 40 гектарах хІаране тІара 230 центнер помидораш яьхар.

Хьалха латтарий опыто хьахьокх хий дехка лаьтташ леладеча боахамий мел йоккхий торонаш я. Цу торонех, бакъдар аьлча, бизза пайда эцац. Дуккхача колхозашеи совхозашеи хий дехкача лаьтташ тІара кІезига хьувкъам боакх.

Хий дехкача лаьттаех пайда эцара, юртбоахама культураш дукхагІа хьувкъаяра дешаш дийца а дийца, оаха, республикански совещане дакъа лоацараша республика берригача колхозхошка, колхозий, совхозий, хин боахама эксплуатаце, гІишлон, проектни, Іилма-тохкама организацей болхлошка, гІулакхера барашка, специалисташка кхайкарал ду пятилетка дьълагІча шера хьалхашка латта декхараш практически кхоачашде чІоагІа хьинар айдаъ къахьега тІахьехаш.

Хьалха латтача колхозий, совхозий, бригадай, звеной опыто хьахьокх 1974 шера хий дехкача лаьттай гектара тІа юкъера лаьрхІача гурахьа дІадувча кІин — 35—40 центнер, фуалъяьхача хьажкІий — 40—45 центнер, баьцадаарий — 200—220 центнер кхеяра тІехьа къовсам лоаттабе реальни торо йолга.

Уж иштта хьувкъаяра дикка лакхъе еза лаьтта леладара культура, бизза пайда эца беза хий дехкача хІара гектарах, агрохимически картограммаех йоагІача тайпара минеральни удобренеш ехкилга Іалашде деза, йизза нормаех дени буси халданза хий дехкилга вІаштІехьдаккха деза.

Юкъара хьайбай боахам дІахо дегІабоалабар дуккха доакъар Іалашдарах тийша да. Демел доагІар дергда вай хий дехка культурни даьгІенаш хьалъелга сихдара. Гаргарча хана хІара боахаме цу тайпара даьгІенаш хила еза цхьан Іатта гектара дьълагІа дакъа кхоачаш.

Доакъар дукхагІа даккхара йола йоккха резерв я хий дехкача лаьтташ тІа шоалагІа дІадийна культураш. Укх шера цу торонех мамогга дукхагІа пайда эца беза.

Хин боахамий организацей коллективаша юртбоахамий органий болхлошца, колхозашцеи совхозашцеи цхьана шоашта а дІатІалоац хиш дехкача лаьтташ тІара проектах лаьрхІа хьувкъам баккхара, хІара гектар дукхагІа пайда эцаш лелаяра, мелиорацега дІадаха паччахьалкхен ахча сихха юхаметтаоттадарах бола бехктокхам.

1974 шера юрта боахамен «Сельхозтехникан» болхлошца цхьана карадерзаде дезаш да 2800 гектар хий дехка керда лаьтташ, 4230 гектар культурни даьгІенаш хьае, 15200 гектара тІара хий дехка къаьнача сета реконструкци е, 4 эзар гектара тІа хий дехкилга тоаде, 4700 гектара тІа капитальни планировка е, гудермесски дуга леладара системера балхаш чакхдаха деза. ГІишлон балхий дикал масса оагІорахьара лакхъергья вай, «дикен» «тІехдикен» эцерка йолаш, гарантийни паспорташ долаш эксплуатаце дІалургда хий дилла даьнна лаьтташ.

Эксплуатационни службай болхлошa дика кхетаду колхозийн совхозийн кхашта халданза хий дІахецара, боахамашта юкъерчен боахамий чурчен сета техническ хьалаш дика хилийтара шоаш бехктокхаме болга.

Оаха, юртен хини боахама республикански совещане дакъа лоацараша, тхоай деррига низаш, знанеш, опыт тІаерзаергья юртбоахама культураш дІахо дукхагІа хьувкъаелга Іалашдаре, мелиоративни системашта эксплуатаци елга тоадара, лаьтташта мелиораци яра план ханал хьалха кхоачашъяра.

# БИЗЗА ПАЙДА ЭЦА ТОРОНЕХ

Нохч-ГІалгІайчен юртен хини боахама болхлой республикански совещане вІашагІкхийттараша пятилетка кхоалагІча, хоадамбеча шера баьча балха итогаш йир, хий дехкача лаьттаех дІахо дикагІа пайда эцара, 1974 шера декхараш толамца кхоачашдара хьалхашка латта декхараш белгалдир.

Докладаш яьча республика юрта боахама министра С. А. Кириллова, мелиорацеи хин боахамеи министра Е. В. Тумсоева чІоагГІа теркам тІабахийта дийцар хий дехкача лаьттаех дикагІа пайда а эцаш республика хьалха латтача колхозаша, совхозаша, бригадаша, звеноша доаха толамаш, балхаца долаш дола кхоачамбоацараш, уж дІадакара наькъаш.

Республике кІезига бац, хий дехкача лаьттаех пайда эцаш хІара шера дукхагІа ялата баьцадаарий, технически культураш кхееш бола хьалха латтараш. Лакхара толамаш даха вІаштІехьдоал цар боарамах хий дехкарал совгІа органически минеральни удобренеш ца лаьтта хьаьидар, дІайийнача культураштa лерттІа гІулакх дар, агротехника бокъонаш нийса лелаяр бахьан долаш. Докладаш тІа цІераш яьхар хий дехкача лаьтта гектара тІара 54 центнер фуалъяьха хьажкІаш яьхача «Лермонтовский» совхоза звеньевой Б. Матаева, 49 центнер кІа даьккхача Грозненски шурий совхоза звеньевой А.-С. Исупхаджиева, 408 центнер шекара свекла яьккхача «Горец» совхоза звеньевой М. Хаджимурадова, кхы дукха барий.

Боккхача лоархІаме да тоха деззача хана дІайийнача хІамашта хий тохар. Из ца дар бахьан долаш цхьадолча боахамашка зехьа дов хьийга къа, хІаьта хий доагІача боарамагІа ца тохаш а дукха моттигаш нийслу. Доал дарца, хий дехкара гІулакх тесса леладарца, боахамий кулгалхошеи специалисташеи цу лоархІамерча гІулакха шоаш бехктокхаме ца лерхІарца мара дашха йиш йолаш хІама дац из.

ВІалла ла йиш йолаш дац цхьатарра хьалаш долча хий дехка лаьтташ леладеча боахамашка юрта боахама культураш тайп-тайпарча боарамех хьувкъаеш хилар. Иштта совещане йийцар хий дехкача лаьтта гектара тІара 35,7 центнер кІа даьккха Наурски районера «Красное знамя» яха колхози 14,1 центнер мара яккханза йола Калинина цІерагІа йола совхози, 297 центнер шекара свекла яьккха «Октябра 40 шу» яха гудермесски колхози, 109 центнер мара яккханза йола «Гудермесский» совхози. Алхха 7,3 центнер мара хий дехкача гектара тІара яьккха яц «Кавказ» яхача малгобекски колхозе, «Озерный» совхозе.

Хий дехкача хІара гектара итт центнер лоархІаш паччахьалкхено хьахецаш йолча минеральни удобренеех юкъера лаьрхІача республике гІолла гектара товсараш йиъ центнер мара яц, хІаьта цхьадолча боахамашка вІалла уж ца товсаш а моттигаш нийслу.

Хий дехка лаьтташ леладара даькъе уж а кхыдола а кхоачамбоацараш хилара бахьанаш дукхагІча даькъе гІулакхах дика кхеташ бола нах кІезига хилар да, хІаьта уж кийчбара гІулакх вай республике ледара а лел.

Уж дешаш къаьстта теркам тІабахийта белгалдир совещане къамаьл даьча «Гудермесский» совхоза дуга леладеча звенона керте латтача нов. Радуева, Грозненски опытно-мелиоративни станце директора нов. Новака, хІаьта иштта нов. Тумсоева ший доклада тІа а. ДукхагІча даькъе цхьан бетта йолча курсашка Іомабу мелиоратораш. Цунах кхоачам хургбац. Серноводски юртбоахама техникуме ба лоалахарча республикашкара, кхыметтел гаьнарча областашкара баькха а мелиораторий отделене дешаш бараш, бакъда вай республика лаьрхІа кадраш цига геттара кІезига кийчъю. Цудухьа дуккхача боахамашка инженера-гидротехника балхаш деш ба вІалла цу гІулакхах кхеташ боаца нах.

Совещане чІоагГІа критика йир гІишлонхой балха. Цкъадале геттара эсала лел цар балхаш, йиллача хана чакхдахац уж. ШоалагІа-дале, шоаш хьадер лерттІа ца дар бахьан долаш цхьа-шш шу далалехьа капитальни ремонт е езача кхоач хий дехкара сеташ, гІирсаш. ГІишлонхоша эксплуатаце дІалуш йола дуккха объекташ цІенхаштара кхоачамбоацараш долаш хул.

Цу дешаех лаьца къамаьлаш дир «Калиновский» винсовхоза директора нов. Густякова, Гудермесски горисполкома председатела нов. Исмаилова.

Малгобекски районерча «Кавказ» яхача колхозе массехк шу хьалха хьал а яь эксплуатаце дІаелар лаьтта кІал гІолла йилла хий дехка сеть. 1700 гектар совгІа долча кхашта лаьрхІа я из. Бакъда цунах хІанз а лерттІа пайда эцац. Дуккха паччахьалкхен ахча дІа а дахийта хьалъяь сеть йолаш я, бакъда хий дехкача лаьтташ тІара колхозхоша доаккха ялат богарни долча лаьтташ тІара доаккхачул кІезигагІа да. Цу гІулакха бехке ба дуккха кхоачамбоацараш долаш из сеть хьалъяь гІишлонхойи, цунах лерттІа пайда эцара дукха йоакхо еш боаца колхоза кулгалхойи специалисташи.

Совещане гулбеннараша республика берригача мелиораторашка даь кхайкарал тІаийцар.

**С. СУЛТАНОВ.**

# ХЬАЛХА ЛАТТАРИЙ ТІАХЬЕХАМ ХЬАЛЛОАЦ

## ХА ЗЕХЬА ЙОАЯЦ

Лакхара социалистически декхараш тІаййцад укх шера Ачхой-Мартановски района «Новосельский» совхоза къахьегамхоша. План 5100 тонн йолча 5500 тонн баьцадаараш, планал совгІа 150 тонн сом, планагІа 720 тонн долча 810 тонн ялат кхеде дош деннад цар.

Шоаш денна дош толамца кхоачашдара тешаме лард еллай новосельцаша. Хьаьндаьча, дика аьха кийчдаьча лаьтта деррига фу цхьоалагІча классах а долаш дІадийра гурахьа дув ялат. Йоакхо йир бІаьсти ювча культурай а. Зяба аьха Іодиллар бІаьсти юа культураш дІаера хьакъоастадаь хинна лаьтта. Кхашка, сомий бешамашка дІайихьар пхи эзар тонн гаргга органически удобрени.

Ханнахьа тоаяь яьккхар совхоза механизатораша планагІа тоае езаш хинна техника а. Кийчон линейка тІа дІаоттайир 57 трактор, еррига тІехьаювза инвентарь.

Техника тоаеча хана салаІар фуд ца ховш къахьийгачарех ба слесараш Межидов Хашими Хамурзаев Мухтари, токарь Умаров Сулейман, сварщик Висиханов Іалауди, моторист Бекаев Шерип.

Болх бе йиш йолаш ена ха зехьа йоа а па еш кхашка, байцадаарийн сомийн бешамашка тІатеІІа бІаьстан балхаш деш ба хІанз совхоза механизатораш.

ДІайийна яьннай 140 гектара тІа баьццара горошек, 35 гектара тІа морковь, 16 гектара тІа хохаш. Баьццара горошек кхы а дІаювш я. ПланагІа 366 гектара тІа дІае езаш я из.

БІаьсти юз культураш дІаера макха боаккхаш, культиваци еш лаьтта кийчдеш къаьстта дика толамаш доахаш, къахьийгар механизатораш Исаев Мурадеи Джанаралиев Лемаси. Ши ди мара эшанзар царна 170 гектар долча лаьтта макха баккха, хІаьта нормагІа цар шинне а цхьан дийнахьа 60 гектара тІа мара бе безацар из болх.

Дика толамаш доахаш къахьег укх бІаьстан деношка сомий бешамаш лелаечар а. ХІанзле дукха хІама ца эшаш 860 гектара тІа гаьнаш егІай, 500 гектара тІа сомий гаьнашта зе деча са доаллача хІамашта духьала молхаш техай.

БІаьстан балхаш сихен дикен чакхдахара совхоза бригадашта юкъе яьржача яхье хьалха я Темирсултанов Мовладе кулгалдеш йола сомий бешамаш лелаю. Хашакиев Къурейш керте латта баьцадаараш кхедеш йола бригадаш.

Хургбола хьувкъам бІаьстан балхаш сихен дикен чакхдахарах тийша болга кхетадеш шоаш хьадер мамогга дикагІа де гІерташ къахьегаш ва хІанз «Новосельский» совхоза хІара болхло.

**Г. ГРУЗИН.**

# БАЛХАШ СИХХА ЧАКХДОАХАРГДА

Лоацача хана дІайийна даьлар тхо бІаьсти хьалха дІаюш йола культураш. Гурахьа аьха кийчдаьча, удобренешца хьаьндаьча кхаш тІа макха баьккха, культиваци яь кІаьд а даь дІайийра оаха 80 гектар горох, 280 гектар кен. ХІанз чунийна пропашной культураш (гидуаргаш, хьажкІаш), цхьан шера хулаш йола баьцаш дІае лаьтта кийчдеш ба колхоза механизатораш. Уж балхаш деча къаьстта дика болх бу трактористи Подколзин Максимеи Еремизин Иванеи агрегаташа.

Республика юрта боахама хьалха латтараша Нохч-ГІалгІайчен берригача лаьтта леладерашка яздаь гуччахьара письмо магадаь хьал а лоацаш еррига торонаш оарцагІъяьха сихха кхашкара бІаьстан балхаш чакхдаха гІерт тха кхаш леладераш. Из кхоачашдара мел эша хьалаш долаш да: дика тоаяь я еррига техника, гураххье аьха кийча да лаьтта, хІаьта Іалама хьалаша а новкъарле яц.

**В. ЗОЛОТАРЕВ,**
Сунженски района Кирова цІерагІча колхоза керттера агроном.

Житомирски областа дуккхача райснашка кхашкара балхаш дІадоладеннад. Лоаццача ханашка ялаташ дІадийна даха, хьатІадоагІача шера хьувкъама лард йолла гІерт юрта боахама къахьегамхой.

Емильчески района «Прогресс» яхача колхозера Ляшук Полина Алексеевнай звено хьувкъам лакха яхебарца цІи хеза я.

П. БОЙКО сурт.
ТАСС фотохроника.

## 20 апреле — коммунистически субботник

ХІара денна дукхагІа хул Грозненски локомотивни депо бригадашта юкъе коммунистически субботнике дакъа лоацараш.

Пятилетка фонде дІахьожадаьд тепловозий машинисташа ЦІеча субботника чотах яьча рейсех дола ахча. В. И. Ленин ваь 104 шу дуза ди гарга ме кхоач тепловозий водителашкара заявленеш дукхагІа хул.

Шоаш яьча рейсах дола ахча пятилетка фонде хьожаде аьнна заявленеш язъяьй тепловоза водитела В. Магомадова, цуи гІончас А. Сугаипова, машинисташа Л. Дементьева, В. Василенкос, В. Раздорске, Ф. Котова, А. Будникова, иштта кхычар а.

Ремонт е лаьрхІача пхе тепловозах биънена ремонт яь яьннай.

А. ГЕОРГИЕВ.

# СОВГІАТАШ ДІАДЕННАД

1974 шера 29-ча марта КПСС Нохч-ГІалгІай обкома просвещене ЦІагІа хилар 800 саго дакъа лоацаш йола Нохч-ГІалгІайчен машинашъеча предприятей болхлой, инженерно-технически болхлой, гІулакхерча наьха торжественни собрани. Из хетаяь яр халкъа боахама цу даькъа производстве хьалха латтача болхлошта паччахьалкхен совгІаташ дІадалара.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо тІадиллларах КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара СССР Лакхехьарча Совета депутата нов. С. С. Апряткина дІаелар 1973 шера планаши тІаййца социалистически декхараши кхоачаши тІехкхоачаши деча толамаш дахарах республикерча машинашъеча предприятешкарча 75 хьалха латтача болхлочоа, инженерно-технически болхлочоа, гІулакхерча наха СССР орденаши медалаши.

Октябрьски Революце Орденаш елар «Красный молот» машинашъеча завода котельщикий бригадира Н. Г. Рыженкова, Грозненски «Электроприбор» завода директора Л. Н. Перепечаева.

Къахьегама Шеча Байракха орденаш елар Грозненски машинашъеча «Красный молот» аьшкапхьара В. А. Вербицкена, цу завода токара Н. Е. Кириченкона, Грозненски «Электроприбор» завода слесара В. С. Зимина, «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода электросварщика В. С. Турапина, Аргунски «Пищемаш» завода слесара-сборщика Ж. Бисултанова, Гудермесски медицински инструментий завода кузнеца-штамповщика Тергеворкова, «Нефтегазпромавтоматика» СПКБ опытни завода электромонтажни участка намотчика А. Ф. Сухаревана, «Электромонтажконструкция» треста Грозненски электромеханически завода стерженщицана Е. Г. Лаптиновала, кхычарна.

Халкъий доттагІлен орден елар Грозненски электромеханически завода директора М. Г. Иносариадзена, «Знак Почета» орден елар цу завода электросварщицана Р. Н. Мартыновала. Уж совгІаташ деннад нн. Иносариадзена, Мартыновала СССР-а 50 шу дизара цІерагІа Волжски автомобильни завод хьалъеча а проектни мощность караерзаеча а хьинаре дакъа лацарах.

КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума, Министрий Совета цІерагІа нов. С. С. Апряткина дег тІара даькъала бийцар совгІаташ деннараши цар цІерагІа республикера берригa машинашъераши 1973 шера башха дика толамаш дахарах, дІахо дика къахьегама толамаш дахар. уж могаш-маьрша болаш, ираз долаш бахар ловш ловца а баьккхар по.

КПСС XXIV съезда исторически решенеш толамца кхоачашъеча башха дикача хана советски халкъ дахаш а къахьегаш а хилар белгалдаьккхар С. С. Апряткина. Башха дика толамаш доах цо пятилетка хоадамбеча шера а. Цу даькъе оарцагІбоах нах КПСС ЦК декабрьски (1973 ш.) Пленума решенеша, цу Пленуме, иштта целина караерзаяь 20 шу дизара хетаяьча торжествашка КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Леонид Ильич Брежнева даьча къамаьлаша.

СовгІаташ деннарий цІерагІа торжественни собране къамаьлаш дир «Красный молот» завода слесара-инструментальщика Н. П. Хирнова, «Электроприбор» завода кочегара Т. И. Титковас, Аргунски «Пищемаш» завода слесара-сборщика Ж. Бисултанова. Цар дег тІара баркал аьлар шоай къахьегама иштта лакха мах барах КПСС Центральни Комитета, Советски правительствана, цар тешам белар 1974 шера планаши тІаййца социалистически декхараши кхоачашдара деррига низаш оарцагІдоахаргхиларах.

СовгІаташ деннараш дег тІара даькъала бийцар пионераша. Цар делар царна зизаш.

«1943 шера денз КПСС член 1949 шера дена предприяте сварщикалла болх беш ва, нийс правительственни совгIат долаш ва»—Рябинкин Василий Васильевича, Ленэнерго Центральни производственно - ремонтни предприяте электросварщика балхара еннача характеристика тIара да уж къоастамбола дешаш. 1973 шера планаши социалистически декхараши кхоачаш а тIеххоачаш а деча тIехдаьнна доккхий толамаш дахарах Социалистически Къахьегама Турпала цIи еннай цунна.

ЛакхагIча квалификаци сварщик, чоалханеча котельни агрегаташта ремонт ю специалист, рационализатор, йоккха вахара опыт йолаш, предприяте парткома член вола Василий Васильевич коллективе хила а воагIаш авторитет йолаши лоархIаш ва.

СУРТА ТIА: В. В. Рябинкин.

М. БЛОХИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

# БОЛХЛОЙ ПОЛИТИЧЕСКИ САКХЕТАМ ЛАКХБАРА

«Вай таханарчуя дикагIа кхоана болх бойя, тIаккха план кхоачашъяь ца Iеш, тIеххоачаш а ергья вай», — партега, советски халкъага КПСС ЦК-ас даьча Кхайкарала тIера уж дешаш а доаладаь дIайолайир ший заняти пропагандиста Красильщиков Мирон Иосифовича. — Укх шера партеи халкъон кхоачашде деза керттера декхараш дуви цу тIа. Къаьстта из доагIа коммунисташта,— аьлар пропагандиста. Цо лоацца дIабийцар цу документа чулоацам. Цул тIехьагIа хоам бир заняте темах. Из «Социалистически яхь» яхаш яр.

Красильщикова пропагандисталла болх бу ер нийслагIа шу да. Цо хьех политически дешара юкъерча звенона — марксизма-ленинизма лардаш Iомаеча кружоке. ХIанз цунца деша багIараша Iомаю экономически знаней лардаш. Ше Грозненски «Автоспецоборудовани» опытно-экспериментальни завода керттера конструктор хиларах тарра экономически дешар кIоаргга кхеталеш вале а, Миров Иосифович чIоаггIа кийчлу заняти яра, шерра пайда эц «Партийная жизнь», «Коммунист» яхар санна долча партийни журналех, «Правда», «Социалистическая индустрия» яхача газетех. Iилма-техническа знанеш йоаржаяра йоккха опыт я цун, из «Знание» общества член ва. Цун статьяш арахьол ерригсоюзни техническа журналаш тIа.

— Патре ше даьча Кхайкара тIа белгалдоаккх мехка хьалха латтача предприятеша шоай чура торонаш оарцагIа а йоахаш, продукци дукхагIа и дикагIа а арахецаш хилар, — аьлар цо. — Цунна берригача болхлой теркам тIабохийт КПСС ЦК, СССР Министрий Совето, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК «1974 шера халкъа боахама план чанал хьалха кхоачашъяра промышленноста, гIишлошъеча, транспорта болхлой Ерригсоюзни социалистически яхьа хьакъехьарча» соцам тIа а.

Красильщикова хьехараш тайп-тайпара говзал йола болхлой а производственни кулгалхой а ба. Масала, Турапин Владимир Степанович сварщик ва, парте горкома член хиларах тарра общественник а ва на. Гиш Сергей Гаврилович — ремонтно-механически цеха начальник. Егиян Михаил Артошевтович — электрослесарий бригадир.

Цо хьехаш вола итте а саг коммунистически къахьегама ударник ва. Цар кхоачаш а тIеххоачаш а ю балха задаиеш, шоаш тIаийца социалистически декхараш.

— Цул совгIа, — дIахо дир ший къамаьл Мирон Иосифовича, — шоана ховш ма хиллара, вай заводе хьаеш йола продукци вай республикен мехка дукххача кхыча моттигашкен кхаьча ца Iеш доазол дехьа а — социалистически капиталистически мехкашка а кхоач. Цу гIулакхо вай къаьстта декхарийла ду воаш еш йола продукци дика хьаяра, цунца советски болхлочун сий даккха а цун кулг-говзал йоккха хилар дIагайта а.

Пропагандиста дIахо дийцаб социалистически яхьа юкъе цхьаккха а тайпара формальни гIулакхаш леладе йиш ца хиларах. Социалистически яхь цIенхашта а коммунизм хьалъяра хиланза даргдоаца а хIама хилар дIахайтар. Цудухьа Советий Iаьдал вай мехка эттача шера денз хьайоагIаш а парте хаддачаа теркам тIабохийташ а я из.

## Пропагандист заняти еш ва

Социалистически яхь вай халкъо ше дIадоладаь, эксплуататораша дIацувчара революце мукъабаьккхача къахьегама хьакхелла. советски наьха болх бара дог уваоттадеш дола гIулакх хиларах тарра ювцаш, Мирон Иосифовича хьоахадир цун Владимир Ильич Ленина боккха лоархIам беш хинна хилар.

— ХIаьтта хьахинна советски республика йохае. шоай бера даьнна доал юхаоттадеш лерхIаш мехка чура моастагIий арахьарча капиталисташа новкъостал а деш гIаьтта хала а кхераме а хьал этта лоллашехь а 1917-ча, 1918-ча, 1919-ча шерашка боккха теркам тIабахийтар Владимир Ильича социалистически яхьа, — аьлар пропагандиста.

Цо ладувгIарашта лоацца дIабовзийтар цу шерашка социалистически яхьах В. И. Ленина язъяьча «Миштта вIаштIехьъяккха еза яхь», «Советски Iаьдала оргIанара декхараш».! «Сийлахь-йоккха почин» яхача статьяй чулоацам.

ЦаI шоллагIчул котвала, нах дуккхагIа чуоттабе капиталисташта юкъе латта конкуренци а йоацаш, социализм хьалъе болабеннача къахьегамхоша шоашта а шоай обществана а болх беш хиларах хьахинна хIама социалистически яхь йолга дIахайтар. Капиталистически конкуренци санна нах ца а бовхаш, цо гучайоах царех йоаккха говзалаш, талакташ, айду къахьегамхочун хьинар, лакхбу цун политически сакхетам, болх беш хьахула дикадар, кердадар, Iоаяь опыт массанега а дIакхоачийт. Цо йиш хулийт тIехьавусар хьалха латтаршта тIехьакхе, йоахар Мирон Иосифовича. — Социалистически яхь лоаттаеш шерра юкъедоаладе деза Iилманен техниканен карагIдаьинараш, рационализаторски предложенеш. Цар къахьегама овсарле лакхъю, продукцега дIадодар лохдv. Заводе хьаю массе а тайпарча автомобилашта ремонт яра чIоаггIа эша прессаш, домкраташ, подъемникаш, отпрокидывателаш, тележкаш, кхыяраш хьаеча уж хIамаш юкъе доаладе моттиг корайоагIаргья.

Красильщикова дийцар социалистически яхь дика вIаштIехьъяккхар бахьан долаш тIехьаюсаш хиннчара шоай завод укх тIеххьарча шерашка хьалха латтараштa тIехьакхийна хилар. Цо белгалдаьхар заводе латта социалистически яхь вIаштIехьъяккхара юкъе хIанз а дIадахаиза дола кхоачамбоацараш, нийслуш йола формализм. Массаза а еш яц яхьа итт дийнахьа, бетта йола итогаш, ма доагIара дIадовзийтац яхьах доала беркат. ДуккхагIа теркам тIабахийта беза яхье котбаьннарашта моральни материальни поощрени яра, аьлар цо, царна карара кара тела вIе вымпелаш, ахчан премеш, еззача хана отпускаш, салаIа а туристически экскурсе баха а путевкаш тела езз.

Цхьаккха дича а, аьлар дIахо Мирон Иосифовича, формализм юкъе кхачийта йиш яц яхьа. Фу социалистически декхар да хадланза, масала, 115 — 120 процент балха задани кхоачашъеш хьавоагIача болхлочо из 110 процент кхоачашъергья аьша тIаэцар? Из яхьа юкъе дакъа ца лаца гIертача саго деш дола хIама да. ХIаьта иштта цу тайпара цхьабола вах нийслу вайна юкъе а.

Заняти чакхъяьлча бIарччача коллективо а къаьст-къаьстача наха шоаш лоаттаеча а яхьах лаьца дукха хаттараш ир деша багIараша. Царна доагIаш дола жоп делар пропагандиста.

— Цхьаккха заняти дIайодац тха хаттараш ца отташ. тхона дикка пайла ца боалаш. цхьа керда хIама тхона ца довзаш, — йоах сварщика Турапин Владимир Степановича. — Тхона балха тIа накъадоал оахаша дешаш Iомадаьр.

Иштта дувц токара Ерназаров Раис Исмаиловича, мастера Жуков Владимир Михайловича.

— Шийна ма хов болх дика хьа ца беш вар са смене цхьа болхло, — аьлар Жукова. Цкъа-шозза яхар мо къамаьл хилар са цунца цо еш йола оатхалаш халкъа боахама а мехка сий даккхара а мел боккха лоархIам болаш я дIадовзийташ. ДIаийцар цо аз шийна баь хьехам. ХIанз болх дикагIа бу цо.

КIоаргта экономически знанеш лу болхлошта Красильщикова ше еча политически занятешка. Иштта хилар «Хозрасчети продукцега шийга дIадодари», «Къахьегамах луш дари материальни стимулировании» яхен кхыйолен занятеш а.

МоллагIча темах яле а ше еш йола лекци завода вахарца ювз цо. Ше беш бола беррига хьехам тIаберзабу цо парте XXIV-ча съезда решенеш толамца кхоачашъяра болхлой фарцагIбахара.

Ю. ЮСУПОВ.

---

Нов. С. Н. Кожуховский Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителалла хьожаварах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

## УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

нов. Кожуховский Степан Никитович Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителалла хьожаве.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

г. Грозный.
1974 шера 28 март.

---

Нов. Р. М. Богдасаровна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота ялярах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

## УКАЗ

Партийни органашка дуккхача шерашка беркате болч барах а ваьча дийнахьа денз шовзткъе итт шу дизарца дувзаденна а Нохч-ГIалгIай Автономия Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. Богдасаров Роберт Михайловича — КПСС обкома промышленно-транспортни отдела инструктора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

г. Грозный.
1974 шера 28 март.

---

## РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума заседани хилар укх денношка.

Президиумо ладийгIар «Бахача наха ду бытовой гIулакхаш дIахо тоадара де дезарий хьакъехьа» РСФСР Лакхехьарча Совете V сессе баь соцам кхоачашбара леламах» Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместителa С. В. Синельникова яьча докладага.

Доклад ювцача дакъа лаьцар республике бахача наха бытовой гIулакхаш дара министра Г. И. Инаркаева, совхозий объединене начальника Д. Г. Завгаева, юрта боахама министра С. А. Кириллова, транспортни управлене начальника Е. А. Надирова, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа образоване, культура, спорта дешашта йолча комиссе члена Н. Ф. Чипиженкос, Лакхехьарча Совета Президиума членаша А. З. Дорогочинскен П. С. Истоминен.

Президиума заседане ладийгIар къахьегамхой депутатий Веденски районни Совета исполкома председатела П. Д. Алтаевас «Района колхозашка Устав кхоачашдара хьакъехьа» яьча докладага.

Доклад ювцача дакъа лаьцар юрта боахама дешашта йолча Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета комиссе председатела Ш. Я. Дурдиева, КПСС Веденски райкома хьалхарча секретара Г. Г. Махауре, юрта боахама дешашта йолча комиссе члена П. Д. Лопатина, юрта боахама министра С. А. Кириллова, Лакхехьарча Совета Президиума члена И. А. Алмазова.

Президиум хьежар «СССР Лакхехьарча Совете деча хоржамашта кийчо ярах», дукха бераш долча ноаноашта орденаши медалаши ялярах долча а кхыча а дешашка.

Заседани лелайир, дийцача дешаех лаьца къамаьл а дир Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Х. Х. Бокова.

---

# КЪАХЬЕГАМА НОВКЪА

ДОККХИЧА, низ болча кулгаша тIехьашкахьара тIаьена хьалаьцар, бIаргаш дIакъайлар. Шоашта моге из малаа хал оаш Москвах юкъе.

— Шаккха а ховргдацар, Iа дIахецаре дикагIа дар, — аьлар Iумара. Цул тIехьагIа цIаьхха цIогIа техар: «Федя? Хьо вий из?» Вож гIадваха велавелар. «Кхы мала хургвар из? Сона-м цу сахьате ма вайзарий хьо, дагадоагIий хьона?..»

Iумара деррига дагадоагIар. Эггара хьалха Федораца, низ болча, чIоагIача зIамсагаца тоссаденна хьоашал дукха безамечарех дацар. Сиха саг вар Федя. Малара тIера вар, тIаккха халахетар даха воллора. Свердловскера венавар из целине. Цхьан бригаде дукха ха яьккхацар. Иштта ший лелаш хулар из механизаторий цхьан коллективера вокх коллективе а ухаш. ГIорваьннача ялаташ кхелечви, Социалистически Къахьегама Турпала Григорий Игнатович Филева бригаде веча а иштта ший дар доладир Федяс. Ваххалца къаракъ а менна дов даха воллавелар. Бакъда лохоча дегIарча низ болча Iумарах лоархIавацар.

...15 шу даьнна вар Iумар механизацие школе деша вахача хана. 6 бутт дIабаьлар. Дукха ха ялалехьа лелае трактор елар цунна.

Иштта хилар Гуноев Iумарах Павлодарски областа Лозовски МТС тракторист. Хьалхарча шера атта дацар болх бе Тишъенна «Универсал» яр Iумара кхаьчар. Запасной оатталаш яцар.

Дукха ха йоацаш мара сецабацар тIом. Фронте моастагIчох латаш вар Iумара ши воша: «Якъуби ЯрагIия. Уж хIанз а цIаккхачанза бар. Дезал кхаба безаш хиннар зIамагIвола Iумар вар. Цхьабакъда из цIаккха а кадацар, ялат кхедара говзал саббарагIа хьаIомайора цо боккхагIболча новкъосташкара. ТIехь - тIехьа тоалуш доагIар гIулакхаш. 1948 шера гурахьа кхашка балхаш дика дарах Лозовски МТС директора воз. Артанкина баркал кхайкадир къонача механизатора Гуноевна. Цу шера планагIа лаьрхIа хиннача 520 гектара меттел условни оахама 920 гектар тIакIалтIакхессар Iумара, вешта аьлча дукха хIама ца эшаш шоззa тIеххоачашйир план.

1954 шу — эрий даьда лаьтташ аха доладенна шу. Комсомолец Гуноев уж оахача дика къахьегарах Лозовски МТС Сийлен книжка тIа дIаяздир.

Цу ханале «С-80» яхача низ болча гусеничи трактора тIа болх беш вар Iумар. Ерригача машинно - тракторни станцена цу тайпара «аьшка говр» цаI мара енаяцар. ХIаьта из дикагIволча механизатора Гуноев Iумара хьожайир.

Дукха ха ялалехьа комсомола обкомен райкомен сийлен грамоташ елар Гуноев Iумара, вахийтар из бригадира помощникалла а. ТIаккха йоакхо е езаш дола хIамаш дуккхагIа хилар.

Эггара хьалха кхетадир цо, бIарччача коллектива балха хьалхара жоп далара маIан малагIа да. Керда гIулакх дIадахьара доккха новкъостал дир цунна бригадира Григорий Игнатьевича. Ха яха саг вар цу хана, Казахски ССР цIи хеза механизатор Г. И. Филев, цхьабакъда кьона волаш санна хьинар долаш, кадай, уйлашка сабаре, йоккха опыт йолаш вар. Массе метте кхоачар из

Дукха хIамаш Iомадир цо Iумара. Керттера цо цунна Iомадаьр — сабар долаш хулга, бригадерча хIара сага дег чу бодача наькъа дIоагIилг лохилга.

— Хьожаш хилалахь кIант,— йоахар Григорий Игнатьевича: — ХIара сага ший я хьона оамал. Цудухьа царцара гIулакх а хила деза бе-бе. ТIаккха саго ше хьавовзийтаргва хьона. ТIаккха цунца болх бе а атта хургда.

Къаьстта дика хайра къаьначa коммуниста кхы мел йолча бригадаша тIа ца эцаш витача цу Федех хургдар. Цкъан шоззен даь Iанзар из цунца къамаьл. Цунна гучадаьлар из ший оамало, нах цунах ца тешаро юхамаччахьа ваьккха хилар.

— Дегала саг ва. Цу дегалалах фу доалл хьожаргда вай. — Ше де лаьрхIар бригадира Iумарага дIадийцар. Вож ваьза хилар. Механизатораштa вIалла дага а доацаш бригаде эггара дикагIйола трактор Федора дIалуга вIаштIехьдаьккхар Григорий Игнатьевича.

— Шоана фу хет цунах кагий нах?

— ЛоархIавергва аьнна хет — бригадира яхар бакъдир Iумара. — Хьадувла хIаьта Федяна фу дулу хьаж вай. Цхьа секунде сатем эттар, цул тIехьагIа гIараш аййир катийча наха: «Мегаргда. тха тешам балхаца бакъбайта цунга».

Шаккха а ший теркама кIалхара валийтацар из Григорий Игнатьевича. Цо хьийга къа зехьа довзар. Боккъал башха механизатор хилар зIамсагах. Из долла хIама дага а деха къамаьлаш деш вар Федори Iумари дага а доацаш шоаш Москве вIашагIкхийттача хана. Цул тIехьагIа доттагIа шоайцига чуозавир Федора.

— ХIанз сох москвич хиннав. Хьона фу хет, кавказцашта мара хац мотт хьона хьаша тIаэца аьнна..

1956 шера КПСС членалла кандидат хилар Iумарах. Цу шера елар цунна «Баьш хинна лаьтташ караерзадарах» яха медаль а. Цу тайппара шолхонца дикахетар хиннадар механизатора. ХIаьта кхы а хьалхагIа Ерригсоюзни юрта боахама выставкера бронзови медаль еннаяр Iумара.

Цул тIехьагIа шу даьлча Iимерза къаьстар Iумар бригада коллективазацара: МагIалбике ваха чьавоагIаш вар из. «Ингушский» совхоза мугIареча трактористалла балха вахар. Укхаза теркалбир цун организаторски кхетам. тийшар техника цунна тIехдика йовзаш хиларах. ТIаккха № 4 йолча тракторни бригада бригадиралла хьожавир из.

Эггара хьалха бригаде дисциплина чIоагIйир Iумара. Бакъдар аьлча, раьза бацараш а нийслора. Керда порядкаш уттаеш латт, яхаш, хабараш дуцар цар. цхьабакъда дуккхагIболча механизаторашa кердача бригадира яхар бакъдора. Тоадала доладелар бригадера гIулакхаш. БIубенна толамаш даха яьлар коллектив. Из хьалхехкар социалистически яхьа итогаша. ИнлагIча бригадо совхозе хьалхара моттиг яьккхар. ХIаьта цу ханале Iумар КПСС членалла дIачуийцар «Ингушский» совхоза коммунисташа.

Кхы дог тохадолийташ йола цхьаьккха событи яр Iумара гаргакхаьча. 1958 шера совхоза коллективо Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совете депутаталла кандидат оттавир из. ХIаьта цул тIехьагIа дукха ха ялалехьа Пседахски хоржамий округерча харжархоша массаза раьза а волаш кхаж тессар къоначa коммуниста тIехьа.

Дуккхача хIамашта декхарийла зора депутата цIеро. ХIаьта Гуноев Iумар цу хана денз шийгара доагIар дуккхагIа дIадеха ваьлар. Из керте латта коллектив цу шера гурахьа кердача рубежашка кхаьчар, Ялатнйн ганарийн лакха хьувкъам кхебир. Из хьахьокх КПСС Малгобекски горкомои горисполкомой тийннача Сийлен грамоташа.

ТIаккха шу доаллаше КПСС Нохк - ГIалгIай обкома члена кандидаталла хорж Iумар. Йоакхо е езаш дола хIамаш дуккхагIа IотIакхийтар коммуниста. Цхьабакъда общественни нагрузкашца цхьана дика гарбора цо болх.

Ший знанеш лакхъяра, цхьа бахьан а нийсъенна торо карара ялийтацар цо. Ца деш дисар кхоачашдора. Квалификаци лакхъяра курсаш тIехдика йистеньхар.

Курсашкара цIа ма кхаьччиге а парткоме кхайка дIавигар из.

— Хьо отделене управляющелла вахийта лаьрхIад оаха. Сих ца луш уйла а яь жоп лургда Iа, — аьлар.

— ГIоргвац яхаш ший хур дир Iумара: «Булургбац сона болх».

— Булургба. Оаха новкъостал дергда.

...Уйлашка а ваха цIавоагIар «Ингушский» совхоза шоллагIча отделене керда управляющи. Юххьанца долла хIама керда дар: йоакхо е езаш дукха хIамаш, де дезар цо хьалхадаккхарга хьежаш латта иттанш нах. Кердача гIулакхах чувелар из, цкъаза низкъало моттигаш нийсъенная а...

1962 шера город Новочеркасске совхозий кулгалдеча болхлойн специалистийн квалификаци лакхъю курсаш чакх а яьха Долакоа юхавера управляющи Гуноев. Саг доллача хIамах кхийна ваьннав аьнна хеталора: опытах, знанеех, мекъволийтаргвоацача, сакъердамеча балхах... ХIаьта а Iумар сатийна Iелуш вацар.

1964 шера августа тIеххьара деноош Долакоара книжкай тика. ДIачуваьлар цу чу Iумар. Школе кхухьа портфель ял сона.

Тика чу латтачо бе-бе бесаш дола массехк портфель Iойиллар прилавка тIа.

— Хьахаржа хьайна. КIаьнка эцIа е йиIига эц. КIаьнка Iайха эце. Iаьржа бос бар эца.

— Сайна эца безам бар са.

Тика чу латтар бегашта санна безаме велакъежар. Цунна-м лага а мича дар Iумар — пхе бера да — царта хьалхашка Iоховрг ма вий аьнна. Хьаьта а Iумаь Iохайра. Долакоарча сайрийнача школе деша я вата. из тика чакхъяьккхар цо.

ХIанз сатийнна Iерг ма вий коммунист аьнна хета хургда шоана? Мичара. Серноводски юртбоахама техникума кхоалагIча курсе деша зохар из. Цу мулах а чакхваьлар. Балха воллашехьа а кхы ши шу доаллаше чакхъяьккхар из дешара заведени.

Кхозза Малгобекски городской, шозза Нохч - ГIалгIай областной партийни отчетно-хоржамий конференцешка делегаталла хийржав Гуноев. Массехкаьза моттигерча Совета депутаталла хийржав.

Цунна еннай «РСФСР юрта боахама социалистически яхьа отличник» яха значоки Ленински юбилейни медали.

1973 шера декабре Даьхен доккха совгIат — Къахьегама ЦIеча Байракха орден сийдаьлар отделене управляюще Гуноев Iумара наьха тIа. ДоагIаш денна совгIат дар из. ХIара гектара тIара планагIа лаьрхIача 18 центнера меттел 23 центнер кIа, 17,6 центнера меттел 26 центнер мукх гулбир отделене. ХIара гектара тIара 9 центнер гулде лаьрхIа хинна ганараш 10—11 центнер гулдир. ХIаьта цо йиш хилийтар пачхьалкхенга ганараш дохкара задани бIаьш центнераш тIеххоачашъе.

Пятилетка хоадамбеча шера 80 гектара тIа дIайийна яр отделене шекара свекла. Цун хIара гектара тIара планагIа лаьрхIача 186 центнера меттел 260 а кхы совгIа а центнер яьлар. Заданел кхозза дуккхагIа хIана янзар аьнна кхоачашйир шура йохкара план а. ХIаьта цу цифрех управляюще хьийга кIезига къа дэллацар.

Пятилетка къоастамбеча шера а во лелац гIулакхаш 2-ча отделене. Дика Iангардоахаш латт доахан. Дика дIадоладаьл кхашкара бIаьстан балхаш а.

— Пятилетка къоастамбеча шера тхоай низаш кходергдац оаха юртбоахама культурай лакха хьувкъам кхебара, — йоах Гуноев Iумара, — къахьегаме керда толамаш дахарца гIадъюгаргья оаха Даьхе.

Доаца доккхалаш де Iема саг вац из дуцар. Ара гIолла дешаш дIакхуясаш воаца коммунист ва.

М. ДАСКИЕВ.

---

ДИКАЧА НАХАХ

## ХIАРА САГА ДЕКХАР

Назрановски кирпишкий заводе электросварщикалла болх беш ва Шадыжев Къахьарма Махьмад. Ший 55 шу даьннадале а, хьинар долаш а, низ болаш а ва из. Электросварщика специальностагIа Махьмад болх беш вола 20 шу совгIа ха я. ХIаьта, духхьала укх заводе 1958 шера денз электросварщик волаш хьа а воагIа. Завода реконструкци яьчул тIехьагIа оттаяьча чоалханеча технологически оборудованена ремонт еш, кхоачамбоацараш дIадоахаш ва из.

— Шоай гIулакх дика довзаш а дезаш а болча бодхлоех ва Шадыжев Махьмад, — йоах завода кулгалхоша, — производствах дог лазаш, шийна тIадилла гIулакх сихха кхоачашдеш ду цо.

Из иштта хилар бакъдеш да завода ветерана къахьегама гIулакхаш. Миччa хана заводера оборудовани тое езаш моттиг нийсъелча кийча ва Махьмад. Кхоачамбоацар дIадаккхалца балха тIера а валац.

Ше дуккхача шерашка Iоаяьча балха опытах пайда а эцаш дукха рацпредложенеш кийчъяьй М. Шадыжева. Уж производстана юкъехьош а доккха дакъа лоац цо.

Болх дика барах дукха совгIаташ, сийлен грамоташ тийннай Махьмада. Царна юкъе я Ленински юбилейни медаль «За доблестный труд» яха медаль.

Ший балхах лаьца Махьмада аьлар:

—Аз сай декхар кхоачашду. ХIара саго хьаьнала къахьега деза.

Н. СМИРНОВ.

## ВЕТЕРАНА СИЙ ДУ

Барайтта шу даьннадар Мешеряков Николай Ивановича 1930 шера эггара хьалха буровой веначa хана. Юххьанца буровой болхло, цул тIехьагIа бурув деттачун гIонча волаш болх бир цо. Советски Эскаре гIулакх дах ваьнначул тIехьа юха а буровой балха вера Николай Иванович. Бурув деттачун гIонча волаш шера укхаза болх бир Н. И. Мешерякова. Цул тIехьагIа грозненски парафинови заводе операторалла балха вера.

Сийлахь-боккха Даьхен тIом болабелча Николай Иванович мобилизаци янзар — бронь яр цун. Цхьабакъда, Николай Иванович тIема юкъе дакъа лацар ший декхар лоархIаш вар. ЦIи хезача 9 Арме дакъа лоацаш хилар из.

Цхьа эзари нйс бIаьи шовзткъен кхоалагIча шера январь бетта Минеральни Водашка хиннача довна юкъе хала чов йир Николай Ивановича. Дукха ха яьккхар човнаш ца ерзаш, болх ца булаш.

1949 шера Малгобекски бурув тохара конторе инструментальщикакомплектовщикалла балха вахача денз хIанзалца цига къахьегаш хиннав из.

ТIема юкъе хьахьекхача майралах, деналах йиъ медаль еннай Н. И. Мещерякова.

Цун хьинари къахьегами дуккхаза белгалбаьхаб: Къахьегама ЦIеча Байракха орден, Ленински юбилейни медаль, «СССР, мехкдаьтта промышленноста социалистически яхьа отличник» яха значок ялара.

НийслагIча пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера даьха толамаш бахьан долаш «1973 шера социалистически яхье котваьннар» яха значок еннай Мешерякова.

Укх деношка Карабулакски УБР производственни гIулакх деш йолча база коллективо торжественни хьалашка пенси ваха накъаваьккхар Мешеряков Николай Иванович.

Дукха дIайха дешаш, дег тIара баркал аьлар новкъосташа Николай Ивановича. Сийлен грамота, мах бола совгIат а делар цунна.

А. БАКАЛЮК.

---

# ИНДУСТРИАЛЬНИ СИБАРЕГIЕНО БОАХА ГIА

ДIАДОЛАДЕННАЧА укх пятилетка диълагIча шера экономика чIоаггIа дегIаккхувла йолаьй вай мехка малхбоалехьарча районаша. Январь бетта хьалхарча денношке а денз хоамаш ух СибарегIени Дальни Востокен тайп-тайпарча районашкара: Читера малхбоаленгахьа йодача транссибирски машинаькъа магистрала аргIанна электрификаци яьча даькъагIа эггара хьалхара электропоезд тIехъяьннай; Тюмена мехкдаьттахоша коачача доагора хьалхара миллионаш тоннаш еннай; массехк миллиард тонн аьшка руда доаллача Нерудински Копаевскин моттигашта (IодоагIа Ангара юкъе кхаьчача моттиге) эксплуатаци яра технико-экономически обоснованн чIоагIъяьй: Хабаровски крае моттигера керда авиа никъ хьабийллаьб: Приморски края город Лесозаводске ханал ах шу хьалхагIа болх бе йолаеннай Дальни Востоке йоккхагIйола хIамаш тега фабрика...

Укх шерара планаш толаме кхоачашъяр къоастамбеча лоархIаме хургда карара пятилетка чакхъяккхара меттел, хьатIайоагIача иттлагIча пхе шера плана тIа мехко шийна хьалхашка малагIа декхараш оттадергда кара а, ХIаьта балхех эггара доккхагIдола дакъа кхоачашде дезаргда укх шера Урала малхбоаленгахьарча районашка бахача наьха. ХIанз цу районаша мехка тел ерригача электроэнергех, цементах, газах, ялатех диълагIа дакъа совгIа, ерригача хьунах кхоалагIа дакъа совгIа, нийсса ах хIана телац аьнна кIор. Промышленни производство дегIаяра темпаш укхаза лакхагIа хургья Советски Союз бIарчча хьаийцача йолчул. Керттерча даькъе духхьал цу районий чотах дуккхагIа даха лаьрхIад мехкадаьттен газн, сийрда бесаш дола металлаш.

Мехкдаьттен газн доахилга хIанз къаьста сихха темпаца лела Тюменски областе. Соахка мехка дуккхагIа [illegible] деррига мехкдаьттан а дуккхагIа йоаккхача газах 46 процент а цо елар. Тюменски областа къилбаседене геологаша хьайийлла мехкдаьттан газен запасаш белггала Iалаьмате йоккхий я. Самотлор яхача цхьан моттигага доладургда шера 100 миллион тоннага кхаччалца коача доагор. Экономисташа даьча лоархIамегIа, Малхбузен СибарегIара мехкдаьтта даккхара пхе шера план диъ шеран ах шеран кхоачашъе йиш йолаш я. Цун маIан фуд аьлча, 1975 шера планагIа лаьрхIача 120—125 миллион тоннана меттел укхазара 135 миллион тонн коача доагор даккха дезаш ба мохк.

Тюменски мехкдаьттан газен низ болча тоатолех пайда дикагIа эцара мехкдаьттан газовии йоккхий проводаш яхкача яргьяц СибарегIара СССР европейски даькъагахьа. Цу тайпара мехкдаьтта цхьа провод хIанзле а болх беш я, хIаьта [illegible] Соахка 18 миллиард кубометр совгIа Iалама газ яьккхар Тюменски областа къилбаседенера. Цхьабакъда дуккха мехкдаьттен газн йоалла моттигаш хIанз а хьаелла йолалуш мара яц. ХIанзле а болх беш я Медвежье — Урал яха газ дIаухийта провод. Газопровод малхбузен оагIорахьа Москве кхаччалца дIахо юллаш латт. Лаьтта кIал гIолла йодача кердача магистрала деррига дIоахал 2.120 километр хургда. Цхьаццайолча участкашка — цу тайпарча балхий практике духхьашха — 1.220 а 1.420 а миллиметр диаметр йолча турбаех юлларгья из. Газ дIаухийтаргья 75 атмосфер давлени а еш. Доагора цхьан даькъах пайда эцаргба Уралан Поволжьянен эшача гIулакхашта.

Малхбузехьарча СибарегIа хьалъеш латт хьатIадоагIача шерре а пхиъ-ялх миллиард кубометр Iалама газ чакхйоак-[illegible]

Сибарегiен керттерен долча доакъоех цаI — энергетика. СибарегIен Iалама ресурсаша йоккхий торонаш хьаелл из дакъа дегIадоаладара. Укх шера ток яла езаш я эггара йоккхагIйолча энергетически Iалаьматашта — Братскии Красноярскии гидростанцешта лалла из дIаоттаеш проектни низ болаш йолча Усть-Илимски гидроэлектростанце эггара хьалхара агрегат.

Энергоресурсаш йоккхий хиларо перспективни край ю СибарегIенах энерги дукха чулоацаш йола производстваш дегIайоалаяра. 1974 шера болх бе йолалургья Красноярскии Братскии электроалюминиеви заводашкара керда мощносташ. Цунца цхьана доккхагIа хургда мехка Iаьржача металлургена юкъе а СибарегIено лоаца дакъа: пятилетка диълагIча шера планагIа лакхъе лерхI [illegible]

СибарегIара традиционни а [illegible] дола дакъа — хьун промышленность. Хьу кийчъяра балхаш мехка малхбоалехьарча районий оагIорахьа дIаоза лаьрхIад планагIа. СибарегIен хIанзарча хьун промышленносто кхыча районашта дахчан бедал лоаттаяь Iац. Цун продукце ондо дакъа — хIанз кийча хьаяь хIамаши маьхера химически материалаши. Хьу ше йолча метте дуккхагIа чакхъяхаро, отходех мамогга дуккхагIа пайда эцаро йиш хулийтаргья укх шера мохк бIарчча хьаийцача хьун материалий ресурсаш, кхы тIа хьу хьакха а езаргйоацаш, 20 миллион кубометр алсамъяха. Из вIаштIехьдаргда хьу дIа ца къастийташ чакхйоахача, Ангара тIарча Братски ГЭС-а лоаллаха болх беш яраш санна йолча йоккхийча хьун промышленни комплексашта эксплуатаци ярца. Укх шера низамо комплекс цхьаькха а хьалъе йолаергья Усть-Илимски ГЭС-а районе. Цунна чуйоагIаш хургья шера 500 эзар [illegible] Сибарегiен Дальни Восто-[illegible]

кен индустри эггара хьалха дегIаух технологически процессашта мамогга дуккхагIа автоматизации механизации яргахьа. Бирсача климатически хьалашка къаьстта боккхача лоархIаме да из, хIана аьлча укхаза саттота эшаш бола болхлой низ кIезигагIа эшаш хулийт цо. ХIаьта а, цхьаккха тайпа, кхыметтел эггара чIоагIагIа автоматизированни а, промышленность гарлургьяц саг воацаш. Цудухьа СибарегIе дегIайоалаяра экономически планаш тIа, цу даькъе 1974 шера плана тIа а, оттадаьд наьха вахара кхоачамбара хиланза дарг мел доаца гIирсаш хьалдегIа. Уж я кхачани яйгачен промышленноста предприятеш, миллионаш квартираш, детсадаши больницаши, бытовой гIулакхаш ду предприятеш, культурни центраш, телевизионни станцеш. СССР пачхаьалкхен планаш тIа оттадаьд керда караерзаеш йолча районашка а къаьстта а Гаьнарча Къилбасе-[illegible]

Станислав ИЛЬИН. (АПН).

«СЕРДАЛО»
2-гIа агIо. 2 апрель 1974 шу.

Интернационалисташ кхебу

# ДАЬХЕН ДЕРРИГА КЪАМАШ ДУКХА ДЕЗАШ

ДЕШАРХОШТА халкъий доттагIала, пролетарски интернационализма, советски патриотизма уйланца кхетам балар коммунистически кхетама балха керттерчарех цхьа дакъа да. 20 совгIа долча къамех бола кагирхой дешабагIача тха училище из боккха лоархIам болаш да. Цудухьа урокаш тIа а уж чакхъяьнначул тIехьагIа мукъача хана а боккха теркам тIабохийт оаха дешархошта интернациональни, патриотически кхетам балара. Общественни Iилмай урокаш тIа тха преподавателаша Г. С. Юсуповас, З. А. Николаевас кагирхошта марксизма-ленинизма ларда тIа къамехи царна юкъерча гIулакхехи бола кхетам лу. Цар дувц вайцига ленински къамий политика котъялар бахьан делаш къамий дош дика къоастадаь хиларах, дIадовзийт халкъаш экономически культурнин хьакъехьа цхьатарра дегIадоаладара деш долчох. Преподавателаша кхувл вайцигарчен капиталистически мехкашкарчен къамий бокъонаш цхьатарра ца хиларах дола масалаш.

Дешархошта политически, культурни, экономически хьакъехьара кхетам луш преподавателаша из бувз вай Даьхен халкъашта юкъерча доттагIала гIулакхашца.

Урокаш тIа боацаш мукъа йоаккхача хана дешархошта тайп-тайпарча темаех йола лекцеш еш тха преподавателаша а «Знание» общества членаша а. Масала, «Нохч-ГIалгIайчен халкъий доттагIал хьахула хьаст», «Къамий деша хьакъехьара ленински теории программех», «Советски кагирхой дунен халкъашта юкъера бувзамаш» яха а кхыйола а лекцеш йийшай. Уж йийшар «Знание» общества членаша, училища преподавателаша Г. М. Юсуповас, А. Д. Брагина, А. А. Александровас.

Ерригача группашка Iомайир СССР хьаяь 50 шу дизарах КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева яь доклад.

Училища комсомольски комитето кийч а яь дIайихьар «Вай мехка къамаши царна юкъера гIулакхаши» яха теоретически конференци. Цига дийцар вай республика къахьегамхой революционни, тIема, къахьегама традицеех, тайп-тайпарча къамех болча наха юкъерча вошалах, доттагIалах, цхьана дIа а айтта, вай мехка коммунизм хьалъяра юкъе цар хьинаре дакъа лоацаш хиларах.

5 шу да училище «Интернациональни доттагIала клуб» болх беш йола. Тайп-тайпарча къамех бола кагирхой бу цу чу болх бераш. Цар боккха бувзам лоаттабу Махачкала, Нальчика, Орджоникидзе, Ростова профессионально - технически училищай дешархоща, революционни къовсама, сийлахь-боккхача Даьхен тIема, къахьегама ветеранаш хьех дешархоща вIашагIкхета, кагирхошта царга революционни, тIема, къахьегама дика традицеш ювцийт.

ЦIаккха а дицлургдац дешархошта шоаш болча венача В. И. Ленина нийсархочо, Грозненски мехкдаьтта института преподавателa И. И. Лубуза вай баьччах дийцар. Цо иштта кагирхошта дийцар Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце ше котъяьннача хьалхарча деношка къамашта беш хинна низ-Iоткъам дIабаккхарах, дерригача къамий цхьатарра бокъо хиларах йола «Россе халкъий бокъоний деклараци» арайккхарах, вай мехка цхьа дезал санна барт тайна къамаш дахаш хиларах.

Цу клубо Грозне № 15 йолча юкъерча школа дешархоща шинъ доттагIала сайре яьй. ХIаьта иштта йола сайренаш хиннай Джалка юртарча школаца, «Красный молот» завода болхлоша.

Училища комсомольски организацен «Интернациональни доттагIала клубон» шефски новкъостал ду Автуры юртарча школа - интерната. Школа дешархоща цхьана мероприятеш чакхйоах цар. ХIаьта училища дешархоша цу юртарча школе концерт оттадир, училищан школан дешархой Сийлахь-боккхача Даьхен тIема юкъе дакъа лоацаш хиннарашца вIашагIбетталу.

Дешархошта интернациональни кхетам баларе юкъе кIезига дакъа лацац училища библиотека болхлоша а. Цар тематически литература книжкай выставкаш, книжкаш дешарий конференцеш, диспуташ, викторинаш ю. Масала, В. И. Ленина «Кагирхой союзий декхараш» яхача брошюрах лаьца конференци, «Мишта хила веза коммунистически общества болхло?» яха диспут, иштта кхыяраш хиннай.

Республика истори, вай край дешархошта йовзийтара боккха теркам тIабохийт оаха. Краеведчески музее дешархошта яьй «Сийлахь-йоккха Октябрьски революци Нохч-ГIалгIайчене», «В. И. Ленини вай крайи», Нохч-ГIалгIайче Сийлахь-боккха Даьхен тIом лаьттача шерашка», «Республика дошо седкъий» яха беседаш. Ведана, Къаьза Iам яхача, республика кхыча лоаман районашка туристически походаш яьй, цига бахача боккхийча нахаца вIашагIбеттабеннаб.

Цига баха болаш Харачойрча воккхача саго А. Х. Хасбулатова кагирхошта дийцар дIаяхача хьалхарча хана лоамароша кортамукъал бахьан лоаттабаьча къовсамах, баьде а къе а хиннача къахьегамхой вахарах, граждански тIем тIа майра латаш шоаш хинна хиларах. ХIаьта ТIаргимарча Х. Дударова гойтар дешархошта гIалаш; вIовнаш, маьлхара кашамаш, царех лаьца къамаьл дир.

Училища айхха бувзам лоаттабу укхаза деша баьгIача, хIанз Советски Эскаре гIулакх деш болча бIухошца. Царгара дена письмош берригача дешархоша ладувгIаргдолаш собране е группашка Iодеш, Даьхе лораяра декхар училища сий доаккхаргдолаш цар кхоачашдар довш письмош юхаккухьийт царга.

Цул совгIа училище хьоашалгIа баьхке хул Грозненски гарнизона бIухой а. Цар дешархошта дувц вай сий долча Советски Эскарах, цунна карагIдаьннача денал долча гIулакхех. Даьхе лораярах лаьца бIухоша Т. И. Сикорске, Н. П. Трескина, А. Дудаева, кхычар даь къамаьлаш безаме хийтар дешархошта.

Дешархошта интернациональни кхетам балара тайп-тайпарча формаех пайда эц училища партийни комсомольски организацеша, керда, кхы а дикагIйола формаш лех. Берригa теркам тIабохийт вай мехка коммунизм тешаме хьалъергIйола, бокъонца бола интернационалисташ хьалкхебара.

Г. РУЩЕНКО,
Грозненски № 3 йолча профтехучилища парторганизаце секретарь

## ТIАХЬЕХАМО ХЬИНАР АЙДАЬД

Нохч-ГIалгIайчен юрта боахама хьалха латтараша республика берригача лаьтта леладерашка яздаь гуччахьара письмо могадаь хьал а лоацаш хьинар айдаь къахьегаш ва укх деношка Надтеречни района «Братский» совхоза тракторист Полтагов Махьмад. Хадданза лелаш я лаьттан кIалхара комсаш хьамукъайоахаш волча цун трактор тIа карара кара тела цIе вымпел. Дийнахьар норма 150—160 процент кхоачашъю, хIаьта боаг цIена бу, цун «болата алча» масса хана лелаш я.

Укх шера комсаш дика хьувкъаяра шийгара доагIар де гIерт къона коммунист, «За трудовую доблесть» яха медаль лелаю М. Полтагов.

М. ХУМАДОВ.

## № 6 йола «Агитатора блокнот»

«Вай керттера декхараш» иштта аьнна я КПСС обкома пропаганди агитацеи отдела «Агитатора блокнота» аргIанарча ялхлагIча номера передовой статья.

Ешачоа езалургйолаш я Ленинградски пачхахьалкхен университета аспиранта В. Гудкова вай «Экономически знанеш лакхъе» яха статья.

«Деза денош» яхача рубрикана кIал кепатеха я республике мехкдаьттеп гази йоалла моттигаш лохилга дегIадоаладарах йола материалаш а Нохч - ГIалгIай геолого-разведочни парте начальника Г. Малькова «Геологий цIей» яха статья а.

Беседаш яра блокнота тIа араяьккхай «Классови моастагIчун духьале йохаеш» яха Нохч-ГIалгIай пачхахьалкхен университета КПСС исторе кафедра заведующе, исторически Iилмай доктора К. Ефанова статья.

«Агитаце практика» яхача рубрикана кIа я КПСС Грозненски райкома секретара Т. Ахматхановай «Агитколлективаши дына духьалара пропаганден» яха а кхыйола а материалаш.

## ВАЙ ЛОАЛАХОЙ БОЛЧА

Дохаргдоаца вежарашха дола доттагIал да Дагестана, Нохч-ГIалгIай, Къилбаседа-ХIирий, Черсий-Балкхарой республика къахьегамхошта юкъе. Цар шоайла лелаеча социалистически яхьо, карагIдаьннараш вIаши довзийтаро доккха новкъостал ду экономика сихагIа дегIайоалаяра. Ерригсоюзни социалистически яхьа юкъе а баха КПСС ЦК партега, советски халкъага даьча Кхайкарало дегаш ураоттадаьча вежарашха йолча республика къахьегамхоша дерригa низаш оарцагIдаьхад ийслагIча пятилетка диьлагIча, къоастамбеча шера планаш толаме кхоачашъяра. Тахан оаха дувц лоалахарча республикански газеташа се-нах язду.

## ДоттагIий Iомалу доттагIашкара

Дукха ха йоаццаш Хасавюртовски района боахамашка килар Нохч-ГIалгIайчера вай доттагIий, яхаш язду «Дагестанская правда» яхача газето. Лоалахой опыт Iомае енача делегацена юкъе бар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома шоллагIа секретарь М. Ш. Баматгиреев, республика совхозий производственни объединене начальник Д. Г. Завгаев, КПСС обкома юртбоахама отдела заведующе заместитель Н. В. Лискин, «Птицепром» треста директор Ш. М. Шатаев, парте Шалински райкома хьалхара секретарь А. Ч. Осмаев, кхыбараш а.

Промышленни ларда тIа коа тIара оалхазараш леладелга лоалахоша мишта вIаштIехьдаьккхад довза безам болаш бар хьаьший.

Дагестански «Птицепром» треста директора К. Аджиева дувц:

— Укх шера республико дохкаргда итт эзар тони коа тIарча оалхазарий дулх, царех ялх эзар тони «Птицепром» фабрикаша лургда.

ХIаьта пятилетка чакхйоалаш, аьлар цо, пачхахьалкхенга кхоачаргда ткъо эзар тони кIай дулх, цох пхийтта эзар тони бройлерни лар а долаш. 1980 шу хьатIакхоачаш юкъера лаьрхIача хIара шера дохкаргда 300 миллион фуъ, царех 40 миллион бройлерни дараш а долаш. Цу ханале хIара шера Даьхенга кхоачаргда 30 эзар тони диетически дулх.

Промышленни ларда тIа коа тIара оалхазараш леладеча хьаьшашта ха безам мел бар дIахьекхар фусамдаьша, дийцар доакъара база шоаш мишта вIаштIехьъяьккхай, фабрикашка болх мишта бу.

Нохч-ГIалгIайчера енача делегаце дег тIара баркал аьлар лоалахошта, хIаьта уж шоайцига хьоашалгIа а хьийхар.

## Ши миллионаллагIа яр

Укх деношка Орджоникидзевски газови аппаратура завода конвейер тIара араяьннай № 2.000.000 йола плита. Из вIашагIъеллай Т. Цавкаева кулгалдеча коммунистически къахьегама сменас, хоам бу «Социалистическая Осетия» яхача газето.

Эггара хьалхара цу тайпара плита укхаза хьаяьй 1958 шера 27 октябре. Хьалхара миллион плита арахецара итт шу дийза дале, шоллагIа йола миллион арахецара ялх шу мара дийзадац. Чурча торонех пайда эцарах а производство ергаьккха тоаярах а хьахиннар да из. ХIанз № 1 йола плита краеведчески музее латт. Из кхетадеш а да, хIана аьлча Орджоникидзе газови аппаратура завод хьалъярца дIадоладеннад Къилбаседа - ХIирийчен йиза газификаци елга.

Завода керттерча конструктора В. Г. Сахарова дувц:

— Оаха арахецар цхьоалагIча классах духовой шкаф а йолаш йола унифицировани плита я. ХIанз вай мехка кхаь тайпара йола газови плиташ мара арахецац, хIаьта хьалха уж ткъаь тайпара яр. Эггара хьалха оаха хьаяь плита таханчоа вIалла тара а яцар...

Орджоникидзевски заводо плиташца йиза Iалашъю Россе Къулбехье, Къилбаседа Кавказ, Урал, Закавказье.

Укх шера укхаза арахеца лерхI кхы а дикагIйола керда плита. Пятилетка чакхйоаллаш 190 эзар арахецаргъя уж.

## «Нальчик» яхача турбаза гIулакхех

Дукхача туристаша вай республике эггара дика лоархIаш я «Нальчик» яха турбаза, язду «Кабардино - Балкарская правда» яхача газето. ХIара шера цига хул никъ бара тIерз бола итташ эзараш нах.

ВорхI ерригсоюзни цаI моттигерчен маршрута гIулакх деш я база. ДIадахача шера «Нальчик» яхача турбазе хиннав 21 эзар саг. 900 турист хьежав Черсий - Балкхарой хозагIйолча моттигашка, хIаьта царех 420 сага «СССР турист» яха значокаш еннай. тайп-тайпарча экскурсешка хиннав 29 эзар саг.

Цу цифраша хьахьокх туристко - экскурсионни болх укхаза дика вIаштIехьбаьккхалга а наха юкъе бу культурнин идейно - политически болх бара мел эшар долга а. База библиотеке да 8000 книжка, дукха журналаши газеташи. Турбазе я башха-дика клуб, столови.

«Нальчике» ухача наха мехулла дикагIа гIулакх де гIерт цун коллектив. Шедар дIадаьлча, туристий йиш я шоай снаряжени тоае, планагIа йоаца экскурсеши походаши е, укхаза я машинаш дIаувттаю а баракъаш дутта а моттиг.

Туризман экскурсейн учреждений областной совето 1973 шера баьча балха итогех хьалхара моттиг а хьожаьй карара-кара тела цIе байракх а еннай «Нальчик» яхача турбаза коллектива.

ХIанз пятилетка дийлагIча шера тIанйца доккхий декхараш кхоачашдара леррига низаш оарцагIдаьхад цо.

Суртаща дувц

ТАТАРСКИ АССР. Гаргакхоачаш латт тюменски лаьттан ченашкара газ Москве кхоачаргйола ди. Газопровод хIанзле а Поволжье кхаьчай. Эггара чIоагIагIа балхаш сихденна ха я хIанз Ижевск — Казань участке. Дерригa хьинар айдаь сиха ду балхаш.

СУРТА ТIА: газопровод юллаш латтача цхьан участке.

В. ЛОГВИНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

●

БАШКИРСКИ АССР. «Автонормаль» яха Белебеевски завод—Волжски автозавода филиал. 500 цIи йола нийсъяь оатхал хьаю цо «Жигули» яхача автомобила. Укхазара хIара денна ВАЗ-е дIакхухьийт цу автомобила лаьрхIа 2.200 машинокомплект.

Предприяте коллективо социалистически декхар тIаийцад — проектни мошносташ ханал хьалха караерзаярен производство эргаьккха тоаярен чотах 1974 шера планал совгIа 7,8 миллион сома маьха продукци хьае.

Завод шеръергйолаш я, «КамАЗа» автомобилашта 1.300 цIи йола оатхалаш арахеца еза цун.

СУРТА ТIА: завода автоматин цехерча одношпиндельна автоматий участке.

Б. КЛИПИНИЦЕРА сурт.
ТАСС фотохроника.

●

ЗАПОРОЖЬЕ. В. И. Ленина цIерагIча Днепровски шлюзе гIолла чакхдаьннад укх шера эггара хьалхара, Запорожья предприятешта Херсонера бокситаш нийца долха «Архангельск», «Чигирин» яха декъа мухьаш кхухьа теплоходаш. Цу рейсащца дIайолаеннай Днепр тIара йоккха навигаци.

СУРТА ТIА: шлюзай камера чу дIачудодаш латт «Архангельск» яха теплоход.

А. КРАСОВСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

## ХОРЖАМАШТА НАКЪАДОЛХАШ

СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете хоржамаш дара йолча Окружной хоржамий комиссена юкъе бахийта РСФСР-агара № 7 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла кандидаташ оттабар.

1 апреле дIадоладелар СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете хоржамаш дара йолча Окружной хоржамий комиссена юкъе бахийта РСФСР-агара № 7 йолча Грозненски хоржамий округе кандидаташ оттабелга.

Къахьегама ЦIеча Байракха орден лелаеча В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода болхлой, инженерно - технически болхлой, гIулакхерча наьха собране цхьа барт а болаш СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете хоржамаш дара йолча Окружной хоржамий комиссена юкъевахийта кандидаталла хержар КПСС член, оператор, Социалистически Къахьегама Турпал Ведерников Николай Иванович.

Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза колхозхоша собране цхьа барт а болаш СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете хоржамаш дара йолча окружной хоржамий комиссена юкъеяхийта РСФСР-агара № 7 йолча Грозненски хоржамий округе кандидаталла хержар цу колхоза парте йоаца хьалха латта доярка Эдиева Роза Ильясовна.

Собране къамаьл даьча колхоза паркома секретара Ш. Б. Шуаипова, шурий ферма бригадира А. С. Солтахмадова, баьцадаараш кхедеча бригада бригадира А. Сатуева, кертерча зоотехника Х. Сусуркаева дийцар Р. И. Эдиева 1960 шера-денз къахьегаш хиларах, 14 шера цо дукха шура йоаккхаш, къонача дояркашта ший опыт дIайовзийташ, колхозхошен юрта бахача нахен дика лоархIаш а тешал деш а хиларах, цар тешам цо сийленца бакъбергхиларах.

ВЛКСМ Ленински райкома бюро шерра яьча заседане СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете хоржамаш дара йолча РСФСР-агара № 7 йолча Грозненски хоржамий округе Окружной хоржамий комиссена юкъеяхийта хержар индивидуальни хIамаш тегача ателье мастер ВЛКСМ член Алмазова Жабраила Кейпа.

## Совхоза— ЦIе байракх

«Ассинский» совхоза коллектива СССР кхачан промышленноста Министерстваи кхачан промышленноста болхлой профсоюза ЦК-аи карара кара луш йола ЦIе байракхи, хьалхара ахчан совгIати, хIаьта иштта ВЦСПС Сийлен грамотеи яларца дувзаденна дукха нах гулбеннабар самардийнахьа цигарча клуба зале. Уж доккхий совгIаташ боахама къахьегамхошта хьожадаьл Ерриcоюзни социалистически яхье башха-дика толамаш дахар бахьан долаш.

СовгIаташ хьанийцачул тIехьагIа, шоай къахьегама сел боккха мах барах вай партенен советски правительстванеи доккха баркал оалаш къамаьлаш дир цига совхоза директора П. И. Вахменина, болхлочо А. Магомадовас, бригадира А. Танцурас, кхычар.

Совхоза коллектива совгIаташ дIалуча дакъа лоацаш бар КПСС обкома отдела заведующи З. А. Ахмадов, парте Сунженски райкома хьалхара секретарь Г. Г. Самарский, кхыча районий боахамашкара баьхка хьаьший.

Боахама дукххача хьалхледелаераштa «1973 шера социалистически яхье котваьннар» яха значокаш ялар.

Р. МАЛЕВ.

## ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

## НАЬХА КИСА-ДАХА ПЕКИНА КУЛГ

Шоай букъа тIехьашка йолаенна кхы а низ болашагIа йола кампани ца зуэш йисар кхерам болаш, селлара тIабирзаб китайски кулгалхой Конфуце идеологически экогуманцена. Цхьабакъда антични шейхацара нийсхал яккхарал кIезигагIа йоацаш кхераме хила мегаш я из а. Кердача критически кампане инициатораш да цхьадола дегIауха мехкаш, хIаьта цун объект Пекин ше хилар.

«КхоалагIча дунен» суверенитетан кортамукъаленнен тешам лургба яхаш Китая тIатеттараш укхаза массаза а дош ца хеташ белакъажарца тессе дутар. Цхьабакъда Пекина кулг цкъай шоазеи хьокхаденна ца Iеш, наьха къаман кисах хьокхаденначул а хIаьта цхьацайолча моттигашка экономически дегIакхувлялга ца а лерхIаш, пачхахьалкхена духьалара гIулакхаш чакхдоахаш долга хайначул а тIехьагIа дош дац аьнна хийттар бохам беш протест хьоаеши дола бакъдар а хинна дIаэттад.

Хетадала тарлу, азиатски, африкански, латиноамерикански кепайоазув дешилга тахан Цзи Пэн-фея дипломатически ведомствана башха салоIам беш гIулакх дац аьнна. Масала, 8 марта арадаьначa «Таймс оф Мальта» яхача газето антикитайски кампанена чIоаггIа тара кIома нота яхайкаю, КНР-ас Мальтана эггара тIехьагIа юхалург ахча далара условей маIан из мохк бовхилга да аьнна хьакхайкадарца. Газето ювцар 1972 шера апреле шин мехко кулгаш яздаь соглашени я.

Средиземни форда юкъерча зIамигача гIайрен общественность укх тIеххьарча бетташка цец-ама яьккхай китайски субсидех бухеоцача кхаьчача бала безача маьха ше уйлае эттача. ГIулакх миштад аьлча, стерлингий фунташца юхатакха дезаш да ахча, цу тIа а Пекино ший партнер декхарийла яьй дошоца нийсъяьчул тIехьагIа валюта маьха юкъе хулаш дола моллагIа хувцамаш юхаметтаоттале. Парламента члена д-ра Фаруджана лархIа башха хала а хиннадац, 1984 шерале, мах дIатекха мохк болалуча хана, ши миллион декхар 59 миллион стерлингий фунтага, кхоачаш лакхдала тарлуш хилар!

Мальта хьал сел халчадаха ца хила а тарлора, нагахьа санна Пекино кредитий цхьа дакъа, оалаш мадарра, натурапа — керда гIирсаш хьалдарца телга вIаштIехьдаьккха хиннадецаре.

Кхетадеш да, юхалург тела ахчан «процент йоацаш» яхача терминца къоастамбеча хана мальтийцашта шоаш футтарбеш хIана хоз. Кхыча тайпара хьеж укхаза китайски миллионашка. «ТIа-тIа халагIа хургбола бала ба из, нагахьа санна цунна кIалхардовла ца моге, — деша социам бу «Таймс оф Мальто», тIаккха тIатох:— сихагIа ме довл дикагIа а да».

ДикагIа да, хIаьта а лоадама дикагIа дац. Шийна а дагадоацаш цIаьхха из керда хIама гучадаьккхар Сьерра-Леоне яхача африкански республико. Цун правительства китайски финансови новкъостал хьаштдац ала кхелехьа ший казармашка даха доалла Пекина кулг лацанза яланзар из.

Лагосе арадувлача «Дейли экспресс» яхача газето 11 марта дийцачох, китайски тIема специалисташ гуччахьа Сьерра-Леоне кхерамзлен низашта хьехам тела болабеннаб моттигерча Iаьдалаша яхар царга ца дайтар духьа. Из бахьан долаш китайски пхи эпсар мехкара эккха ца вича яьннаяц правительство шеко йоацаш долча бахьанагIа — «чурча гIулакхашта юкъегIертарах».

Цу событеша теркалдайтар Фритаунга КНР юртбоахама миссе гIулакхаш а. Гучадьлар, китайски агрономаш шоаш деча новкъостала программа хестаяра миссел, дуга — Сьерра-Леоне керттера кхачан продукт — дукхагIа дахара йоакхо еш ца хилар. Республикана эшарий вIалла а бала боацаш уж хилар гуш да, яхаш язду «Дейли экспресс».

ТIа-тIа шаьрагIа гучадоалаш латт цхьаькха а: кхаь континента къонача пачхахьалкхенашкара прогрессивни эргалонаш дIаяха, Пекине долхаш говнаш а долаш йолча марионеткай театр а даь «кхоалагIа дуне» дIаоттадар духьа къамий правительстваш бухъяха дагахьа Маос сихха къайлагIа вIашагIъелла уйла.

Укх тIеххьарча хана Пекинера тIа-тIа дукхагIа кIордаеш йоаржаю маоисташи афроазиаташи шоайла бувзаболийта исторически кхелийн декхарийн юкъаралах йола тезис. Хьалхашка кхоллар доацаш театр хилац.

В. СИМОНОВ,
политически обозреватель.
(АПН).

## КЪАХЬЕГАМЕИ ТIЕМ ТIЕИ

Гвинея - Бисау Республика кулгало йийха яха мехка хилар Азей Африкаи мехкий солидарноста Советски комитета делегаци. Цунца вар Конакрера АПН корреспондент Вс. Шишковский.

Цун корреспонденци еша могаю Кепайоазон кердадарий Агентства.

Тоъал лоацача хана къонача африкански пачхахьалкхен Гвинея - Бисау Республика дуккхача районашка даха кхийра тха. Тха къамаьлаш хилар бIаьш нахаца, тхоашта бIергадайра тхона португальски колонизаторех мукъаьяхача районашка керда вахар хьал мишта ду.

Тхо хилар фронташка а, школай - интернатий дешархой болча хьоашалгIа даха а, мукъаяьккхача территоре тIа яхкаьча дуккхача медицински пункташкеи больницашкеи, бIаргадайра чухийрцача, патриоташа хьалийцача йоккхийча португальски тIема базай гувнаш.

ХIанз мукъаяьккхан патриотий регулярни эскаро тIахьожам лоаттабеши я мехка территоре кхаь дакъах ши дакъа совгIа. ДукхагIъяраш гонахьарча дуьнах цIенъяь дIакъоастаяьча чIоагIалоний пункташкеи тIема базашкеи чIоагIденнад португальски эскар. Мехка наькъашка гIолла мел лийна а паргIатта дIаюха лелара уйлае а йиш йолаш бац португальцаш. Алхха долхача хишкен феген гIолла мара бувзам бац цар шоай тIема базашца, цхьабакъда уж наькъаш а тешаме дац — патриоташа тIа-тIа дукхагIа чуухийт катераши самолеташи. Португальски авиаци хIанзле а ший летни составах нийсса ах йоацаш йисай, хIаьта хIанз мехка леларaш Лиссабоно сихбаь Анголерен Мозамбикерен тIабоалабаь летчикаш ба.

ТIом дIахо беш латте а. Гвинеяи Зелени Мыса гIайренийн кортамукъален Африкански партии республика правительствои колонизатораша хIалак хулча дIакхоачаяь мехка экономика юхаметтаоттае езаш йолча мероприятей бIарчча комплекс чакхъяккха йолаеннай. Дуккхача районашкей округашкей хIанзле а хьаеш латт юртбоахама кооперативаш, йоккхий йоаца предприятеш... Къаьстта холуш да просвещенеи унахцIено лораярен даькъе карагIдаьнна хIамаш. Герз кара а ийца лоаттабеча къовсама хала шераш доллашехьа а, ПАИГК-а хIанз тоъал йоккха къаман кадрай отряд я. Шин ба дипломированни агрономаши архитектораши, инженераш а техникаш а, гIишлонхойи лораши. Царех дукхагIбараш Советски Союзе кхыча социалистически мехкашкеи дешаш хиннаб.

Къонача республика халкъа Советий мехкацара Iимерзали дега йIовхали холора тхона массе метте. Цу хьакъехьа дийцар ше тхоца къамаьл деча хана ПАИГК генеральни секретара Аристид Перейрас а. Республика партийно - пачхахьалкхен делегаци Советски Союзе яр дагадеха цо белгалдаькхар: «Дег тIара кIоарга безам ба тха советски халкъаца, КПСС-аца Советски правительстваца. Оаха геттара дика кхетаду, вай мел тIехача буазамаша хоттадолийт. Цхьана къовсам ма лоаттабой вай дунен халкъашта юкъерча империализмаца, реакцеца, колониализмаца. Iраз долаш да тхо Советски Союз тхоай тешаме доттагIа хиларах. Мах баь варгвоацаш доккха новкъостал ду тхона халкъашта сийрдача кхоаненга бода никъ биллача сийлахь - воккхача Ленина даьхено...

Гвинея - Бисау Республика— Конакри.

## ТIА-ТIА ЧIОАГIЛУ ХУНТАНА Ю ДУХЬАЛЕ

Чиле хинна фашистски путч чаша леладу антидемократически гIулакхаш, хьадех уж социйтилга. Луис Корвалани лийца боахка кхыбола патриоташи мукъа хоппилга. Тхона IаткъашидемоКратеи прогрессеи тешамеча гIончашта духьалъерзаяь хинна ца Iеш, дерригача чилийски халкъа духьалъерзаяь а яр.

Хунто тийшача балхагIа Iаьдал ший бе делладар яхаш къайлагIа барт баьраш наха хьаллацар хилац. Хунта оагIув хьаллаьца а бац, лоацарг а бац. Цун экономически политика Халкъа цхьоагIон правительства хьа мел даь хIамаш дорхъенна дIадаха гIерташ я. Цу гIулакха, кхетадеш мадарра, халкъо оагIув хьаллацац путчистий, пудухьа кхыча мехкий монополей новкъосталга, торорах, кхерам тIалоаттабарах шоашта гIо хилар догдоах цар. Хунтана духьале ю кхыметтел Сальвадор Альенде правительстваца шоай хана дуккхача хIамашта барта баха раьза боацаш хиннараша а.

Военщино цIий Iаухийташ деча зуламаша, Чиле халкъо фашисташта еза духьалено — цу дерригача хIамаша чилийски халкъацарча солидарноста низ боля болам хьахиларга кхоачадаьд гIулакх.

Египта общественносто сий доацаш лоархI чилийски паламаш дара йолча ... Чиле цIаста рудникий рузкъаш, Iарбий мехкдаьтта а санна, — уж ма дий монополисташа шоай доалахьа дерзаде гIерташ долл хIамаш. Кхы а дукхагIа чIоагIъянза яргьяц Чиле халкъацара солидарность. Цу мехка доалла хIама бIаргагуш вола саг из бе-башха ца хеташ Iе йиш яц.

«Ат-Талиа» яхача тха журнало шийгахьара дакъа лоац чилийски патриоташцарча солидарноста болама юкъе. Из дешача Iарбашта оаха дувц Сальвадор Альенде правительства чакхъяьхача прогрессивни эргалонех, Луис Корвалана лоаттабаьча турпалча къовсамах. Оаха берригa Iарбий тIахьех чилийски патриоташ кIалхарбахар духьа гIовттара, хьадех Чилера фашистски террор соцаелга.

ЛЮТФИ аль-Холи,
«Ат-Талиа» яхача журнала керттера редактор, АРЕ.
(АПН).

Каир.

«СЕРДАЛО»
3-гIа оагI. 2 апрель, 1974 шо.

# САГИ ІАЛАМИ

## ЧКЪАЬРИЙ ДЕБИЙТАРА

Республика хишкара чкъаьрий лорадара а дебийтара а дукха болх бу грозненски инспекце болхлоша. Цар лораду хиш промышленни а коммунальни а предприятей бIехача отходех, браконьерех. Вай республика предприятеша дукха болх баьб хишка бIеха хIамаш чу ца кхуьсара.

Грозне хий цIенлеш йола сооружнеш хьаяра 56 миллион сом ахча хьакъоастадаьд, царех 36 миллион сомах пайда ийцаб.

Внеплощадочни канализаце хьалхара аргIа болх бе йолаелча гIоне Шолж дуккха цIенагIа да. ХIанз Тийрка чура дукха чкъаьрий хьачуух Шолжа чу Iов тасса. Из хIара саг гIадвуташ да.

Малхбузехьарча каспийски бассейнови управлене 15 апреле денз 15 юне кхаччалца бIаьсти Iов тоссаш дола чкъаьрий лорадара двухмесячник чакхйоакх. ХIара гражданина декхар да чкъаьрий ца дайтара, уж лорадара хьинаре дакъа лацар.

БIаьсти чкъаьраша Iов тоссача хана къаьстта лораде деза хиш бIехача хIамаех. БIехача хIамаша доккха зулам ду тессача Iовна, зIамигача чкъаьраштa, дукха чкъаьрий доаду.

Вай кагирхоша — комсомольцаша, пионераша, дешархоша, хиш, Iалам лорадара беш бола болх чIоагIбе беза. «Голубые патули» яхача штабаша Iалам лорадеш новкъостал де деза паччахьалкхен инспектораштa, хьинаре дакъа лаца деза «Са доалла дотув» яхача операцена юкъе. Браконьерства духьале яра йола патрульни посташ вIашагIъежка еза.

Республике бахача наха ха ловш да чкъаьрий мичара луьца мегаргда.

Нохч - ГIалгIай АССР территоре тIа, Тийркагара дIанкхача, масса хишкара, Iамашкара чкъаьрий луьца мегаргда.

Спортивнии любительски чкъаьрий луьцар зIакаца, спиннингаца мара де йиш яц, хIара чкъаьрий луьцачунга № 3-12 йола 5 крючок мара хила йиш яц. Чкъаьрий луьцаш яьккха ха дукха хиларах 5 килограммал совгIа чкъаьра баккха йиш яц.

Чкъаьрий дахара бокъонаш толхаьча гражданашкара царгара зIакаш, транспорт, лаьца чкъаьрий хьалаха бокъо я инспекторий. Цул совгIа, законагIа доацаш баьккхача чкъаьрах цар дозилга, боккха-зIамига хиларга ца хьожаш хIара кертах ахча а доаккх: белугах 100 сом, осетрах, севрюгах 50 сом, лососях 40 сом, мож чкъаьрах 20 сом, сазанах, судаках, форелах, карпах 3 сом, лещах, таранках, кутумах, воблах 2 сом. Цул совгIа, 10 сомагара денз 50 сомага кхаччалца штраф яккха бокъо а я.

Бахача наха къовсам лоаттабе беза браконьерашца. ТIаккха вай хишка лела чкъаьрий дукхагIа хургда.

**Н. БРЕЖНЕВА,**
«ЗапКаспРыбвода» грозненски инспекце райинспектор.

Ленина орден делаю Забайкальски тIема округ. Денгара ди массаза доал дикагIа Iомалу авиатораш — забайкальцаш. ХIара денна Iома а луш эргайоахаш тоаю цар шоай летнии тактически говзал, хьинаре яхь делаю тIема гIулакх дIахо кхы а дикагIа леладар, герзи тIема техникеи тIехдика Iомаяри лораяри духьа.

СУРТА ТIА: Забайкальски тIема округа аэродроме.
Г. КАЛАЧЬЯНА сурт.
ТАСС фотохроника.

# Iалам сомадоала ха

БIАЬСТИ яьннай. Цхьадола деноош сигала кхоаденаш йолаш, дегIа юккъе гIолла чакхбоалаш санна хетадолийташ шийла мух хьекхаш дале а бIаьстан йIовхал хоалуш я. Цун белгалонаш я яттIаш латта гаьнаш тIара чIонкаш, дийлуш, хьовш латта са доахка хIамаш.

Нохч - ГIалгIайчен Iаламе акхача хьайбай, оакхарий, оалхазарий дуккха тайпаш да хIаьта иштта тайп-тайпара да цар лелар а вахар а. Из да республика Iалама хьалаш тайп-тайпара хилар. Вай мехка кIезига я Нохч-ГIалгIайчен яр санна зIамига территори йолча иштта дукха вахара хьалаш дола моттигаш. Къилбаседехьара къилбехьа водаш хилча вай республике белгала хоалуш да: аттъяьсса аренаш хувцалу аренашца, тIаккха лоамашта юхе йолалу юкъ-юкъе хьунаш а йолаш йола аренаш. Лоамашкахьа хьалволавелча а хувцалу ландшафташ. Юххьанца йоккхий лоадаш йола гIа теха хьу я, лоамаш тIа хьаллакх мелу йолалу дийхка хьу. Дийхка хьу кхоачаелча йолалу альпийски дагIенаш, хIаьта лоаман бовхьаш тIа ша, вIалла дашаш доаца лоа улл — гаьна Къилбаседерча тундрера дарац санна да укхаза Iалама хьалаш.

Иштта тайп-тайпара Iалама хьалаш хиларца дашха доагIа вай республике 8 тайпа амфибий, 24 тайпа рептилий, 150 тайпа совгIа бIенаш дехка оалхазараш (дIайхача мехка дIаухараш а лаьрхIача — 250 тайпа) 59 тайпа млекопитающи дараш хилар.

Нохч-ГIалгIайчене Iа бирса хилац, хIаьта бIаьстан вахар геттара хьалха долалу. Март бетта лоа цIадаьнна мукъаьннача лаьттан чIегилгаш тIа аренашка а хьунашка а гуза йоал сийна буц. Из накъайоал хьера йолаш Iангара яьнара сусликашта тушканчикашта, дехкашта, эпашта, кхьярашта а. Тхьайса дадаш Iангара даьннача оакхараштa шоай Iан «квартирашка» хоалу бIаьсти гарга гIертилга. Iилмахоштa ховш дац лаьтта кIал доахкаше а оакхарашта, грызунашта бIаьсти гарга гIертилга миштa хоалу. ХIана цар... баларга хьежжа керда буц лоа дIа а даьнна хIанз хьагучадаьнна гурахьа Iодежа ги дуъ. Къаьдача лаьттах цар яьха кьоргаш аренашка ког мел баьккхача холуш я. Iай ца тхьовсаш лелаш хиннараш а (дехкий, полевкаш, песчанкаш, кхьяраш) дIайхача дийнахьа керда буц юаш хул.

Аренашка дика гуш да царех цхьаяраша Iа мишта даьккхад. Сунженски довкъашка, е Черноречески хьунашка дика хоалу цар дийхка наькъа такилгаш, яьха кьоргаш. Уж наькъилгаш дийхкад цар лай кIал гIолла. ЛадийгIача хоз сусликашa етта шокарч. Цхьацца йолча моттигашка геттара дукха хулаш йола уж хIанз шоай кIоригаш кхоабаш я. Шоашта тоам баь ца Iеш кIоригашта шура хургйолаш а кхоачам бе беза цар.

Чакхъяьннай хьуна оакхараша моцал Iийша ха а. Лоа дIа а даьнна царна яа хIама гучаяьннай. ТIехь-тIехьагIа кхы дукхагIа а хургба царна бола кхача: кастта араяргъя дехкий, эпарчий, сусликий кIоригаш, цхьидарч, юха кхоачаргда Iа даккха дIайхача мехкашка даха оалхазараш. Кастта дахка долалургда хьуна оакхарий а, тIаккха цар е еаргъя шоай тIехьен йоакхо кхаьба а кхаьба хьалкхее, тIаккха ше ухаргйолаш Iомае ева цар шоай тIехье. Иштта дIахьоргъя цар бIаьсти, тIаккха ахка а гуйре а.

Оакхарий лераш дукха я хьунашка, аренашка. Уж дукха хьулалуш а дац хIанз, хIана аьлча се дараши борша дараши вIашагIдетталу ха я бIаьсти. Цхьайолча пхьагалаша, эпаша март бетта яьй кIоригаш. КIоригаш е кийчлуш да шодкIалгаш, цогалаш, енота хьисапера жIалеш.

Дикка хоалуш хьайна оалхазараш зе а дац хала. Аренашка, Тийрка йисте, Шолжа йисте кхаьчад вайцига Iа доаккхаш ца хинна оалхазараш. Царех цхьадараш дIахо, Къилбаседенгахьа дIагIоргда, шоаш бIенаш доккаргдолча кхаччалца укхаза-м уж салаIа мара сайцалац. Цхьадола оалхазараш вайцига совцаргда. бIенаш дахка долалургда. Дика бIаргагу хIанз хи тIа лела баьде-тайша бос бола, хьажа юкъера цIока кIай дола, котамга гIортташ йоккха йола лысуха уха якха боабашкаш. Гаьнара хьежача бIарг кхет чомген поганкеи яхача оалхазарех. ТIехь-тIехьагIа дуккхагIа хул тайп-тайпара боабашкаш а. Царех цхьаяраш республика тайп-тайпарча моттигашка Iа доаккхаш хиннай. ХIаьта иштта царех дIадетталу дIайхача мехкашкара юха доагIаш вайцига сайца кхыдола оалхазараш а. Хи Iамарчаш тIа нек деш дуккхача тайпара хи тIа лела оалхазараш — диткъа цIогарч дола боабашкаш, чернеташ, нырокаш. Дукха я Iамарч долча моттигашка сира, кера, кIай бесаш дола паплеш. хIаьта ушалашка хулаш дола луньяха оалхазар а нийслу шийна кхачана цамогаш хинна, лозадаь кIалдиса оалхазараш лехаш лелаш. Дукха нийслу коьоргий хьисапе дIаьха цIе когаш дола Iама йисте гIолла я хIама лохаш лела ходулочникаш яха оалхазараш.

Март бетта бIенаш дахка а кIоригаш яха а долалу хьунашка лела оалхазараш. Из гIулакх дIадоладу гота хьазилгаша хенех зIок еттаргаша, дрозд яхача оалхазараша, кхыдараша. Къаьстта дукха да хьунашка шиъ тайпара «си-си-сю» яхаш илли оала хьазилгаш. Хенех зIок еттаргий илли кхы тайпа да. Нагахьа санна хьунашка фата еттара хьисапе тата шоашта хозе халаш из «илли» доахар хенех зIок еттарг йолга. Паркашка, сомий бешамашка хул зурма лекхаш санна хетадолийташ илли оала, хьазилг миссел доккха дола оалхазарг —зеленушка. Къаьстта укх хана дукха нийслу хьазилгал кIезига доккхагIа а долаш, къамарга кIалхарен наькха тIарен бедарга IажагIа йола овсянка яха оалхазараш. Уж хул хьун оасилгашка. «Цыц-цыц-цыц».. яхаш доах цар шоай «илли», чакхдоалаш «чжин»... аьле дIаьх а деш.

Вайцига кхаьчай чкъордаш. Уж этгара хьалхара дарех бIаьсти вайцига юха доагIа оалхазараш да. ХIанз башха оаз йоаккхаш дац уж, цудухьа тайшо бос болаш йола уж луккха хоалуш яц. Бакъда, кастта хьакхоачаргъя уж якка йолалу ха, тIаккха хозаргъя ткъамашца сигала лелача хана по доаха хоза илли.

Хий долча, из зIамига Iамилг мара беце а, удаш лелаш хул трясогузка яха юха цIа даьхка оалхазараш. КIайн Iаьржен бедаргаш, масса хана эгадеш дIаьха цIог дола уж, сиха удаш лел.

ХIара ди тIехьагIа дуккхагIа гучаовла алкхашкаш. Царех цхьаяраш мара сайцаяцар вайцига Iа даккха.

Iанна йийша яьда пхьидарчи, шолкъаши, текхаргаши сомаяьннай. бакъда укх шера кIезига тIехьайнсай уж Хьалха дIаяхача хана февраль бутт бовш а корайоагIар пхьидаша тесса Iов. укх шера март бетта юкъе мара кораянзар Кастта пхьидаш а йолалургъя шоай иллеш даха. Малх хьежача деношка гувнаш тIа бIарг кхет йIоахлуш ядача шолкъаехи текхаргехи.

Иштта дукха сакъердаме а хоза а хIамаш бIарга го йиш я хIанз экскурсе баха вай республика Iалама зем боаккхаш бараштa.

**Н. РАШКЕВИЧ,**
Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета зоологе кафедра доцент.

## ДАЬХЕ ЕЗАШ ХУРГБОЛАШ

Укх деношка кооперативни техникуме вIашагIкхийттабар республика юкъарча специальни заведенеш профессионально - технически училищай дешархой, преподавателаш, кхыча республикашкара баьккха викалаш. Уж гулбеннабар дешархошта интернациональни, патриотически кхетам балара даькъе шоаш деш долчох дагабален из болх кооперативни техникуме мишта оттабаьб хьажен.

Цу гIулакха хетаяь укхаза еш хинна смотр - семинар хьайийллар парте Нохч - ГIалгIай обкома Iилмани дешарзаведенеш отдела заведующе заместитела А. А. Надирова. Цул тIехьагIа техникума директора Бисчеков Александр Батарбиевича гулбеннараштa дийцар дерригача къамий сий деш, социалистически Даьхе езаш дешархой хьалкхебара шоай коллектив беча балхах. Цу къакъехьа кооператораша лечох лаьца лаьрхIа документальни фильм даькхад. ВIашагIкхийттараш безам ца экхаш ах сахьата цу документальни кадрашка хьежар.

ТIаккха техникума интернациональни доттагIала клуба балхага хьожаш хилар хьаьший. Цу даькъе а дувцен гойтен лоархIаме хIамаш да кооператорий. Мехка 120 торгович кооперативни техникумашца бувзам лоаттабу цар, дIа-юха литература, памятни сувенираш ухийт Иштта, шортта материал Iайнай техникуме. Цу дийнахьа из хьигулаь хоза лостам болаш цхьан цIагIа дIаоттаяьяр. Цига дIайийхар шийн заседании интернациональни клуба членаша. Заседани хьайийллар клуба президента техникума шоллагIча курса студентка Левина Наташас. Цул тIехьагIа къамаьлаш дир укхаза тайп-тайпарча къамех болча дешархоша. Клуба заседане дакъа лоацаш бар лоалахарча республикашкара а, вайцигара а гулбенна къахьегама, тIема ветеранаш, партен комсомолен сий дола къонгаш. Царца вар Черсий-Балкхарой АССР ветераний Совета член, ткъоалагIа шерара комсомолен нов. М. К Накоь, Къилбаседа - ХIирий АССР-ра баьхка «Электроника» завода болхло, КПСС XXIV съезда делегат А. А Агаев, парте а, комсомола а ветеран К. Т Конов. Дагестански АССР-ра вена Советски Союза Турпал А. Н. Сидковский, вайцигара тIема ветеран Г. Я. Тотланд, кхыбараш.

Цига гулбеннараша чIоагIа фусамдаьшта баркал а оалаш чакхъяьлар из лоархIаме мероприяти. Цига болаш шоашта чуесса дика уйлаш дIаязйир хьаьшаша техникума клуба отзывай книжка тIа.

# Юртахой шоллагIа цIа

Сона хетачох харц хургдац юртара культура ЦIа Элистанже захача хIара сага дукхаезаши хьамсареи моттиг я аьлча. Из ший бахьан долаш да. Лоаман юртара къахьегамхой укхаза гуллаш арахьара тIабаьхка нах санна. моллагIча цхьаннe шоашта сакъердам бергба, салоIилга вIаштIехьдоаккхаргда аьнна. ДукхагIбола юртахой ба дукккхача шерашка культура Шенна шоай говзал, дега йIовхал дIаеннеи тахан дIалуши. Из дерригa цхьан дийнахьара, шерара гIулакх дац, итт шу совгIа ха я из иштта долаш хьадоагIа...

Дукха ха я Эльмурзаев Хьамиди Сантов Шотеи кхыча районашка милице болх беш бола, иштта лора болх беш ва Шуев Солта. хIаьта Гакаев Хьамзат Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета декан ва. иштта кхыбараш а. Дика шоай балхаш дарал совгIа хьинаре общественникаш ба уж. Цар шоаш мукIарал дечох. юкъарча балха дакъа лаца эгара хьалха уж зIаболабеннаб юртарча культура ШагIа.

Сар-сарахьа укхаза хоз кагийча наьхен мехкарийи оазаш, бегаш — кертача концерта кийчлуш ба художественни самодеятельноста доакъашхой. Цаьна кулгалдеш я, хьалха ше юртарча художественни самодеятельносте хьинаре дакъа лоацаш хинна нохчий йоI, комсомолка Балгаева Рамази.

Дукха ха я художественни самодеятельноста коллектив района юрташка концерт луш хинна. ЧIоагIа хоза хеташ, салоIам хулаш дIайийцар ладувгIаш хиннараша Габаев Ризвана, Вазукаев Iалаудина, йижараша Матиевгlари Тайсуевгlари, вежараша Хаджимуратовгlар гойтамаш. ХIаьта хIанз керда программа кийчъеш ба культура Шен артисташ.

Дог гIоздоаккх хIара шера юртара школа чакхъяьккхарийи керда баьхкача хьехархойи чотах художественни самодеятельноста доакъашхой совбоалаш хиларо. Цул совгIа гуш да юртара школен культура Шаи айхха вIаши бувзам болаши гIо деши хилар. Масала, дешархоша гаьнаш зIеегIай культура Шен коа. гонахьа карт еча гIо даьд, шоашта волейболах ловза майда кийчъяьй..

ХIаьта хьехархоша новкъостал ду хIанзарча хано дIалехача тайпара репертуар оттае. Цу тьакъехьа къаьстта доккха новкъостал ду немций мотт хьехаш волча Александр Ивановичь Петрова, классе боацача балха организатора Гарасаев Лечас, Л. Гарасаева университете дешача хана хьехархочун говзалца цхьана карадерзаьй танцмейстера говзал. Ваьча юрта ше цIавеча дена культура Шен халхараш дерий группана кулгаллеш ва из Наха дезаденнал Л. Гарасаева оттадаь «БIаьшеран онтм». «Элистанжинка» яха керда халхараш.

14 шу да хьинар дола саг, коммунист Актиев Аьхьмад тха юртарча культура кхуврча кулгалдеш вола. Дукха ба цун художественни самодеятельноста доакъашхой хинна ца Iеш, дукккхача лостамех болча культура Шен берригача балха хьинаре дакъа лоацаш бола тешаме новкъостий. Царех ба культура ШагIа лекцеш ешаш, къамаьлаш деш бола И. А. Сатайкин, В. Ш. Умалатов, У. М. Басханов. Иштта культура Шен болх вIаштIехьбоаккхача хьинаре дакъа лоацаш ба моттигерча Совета депутаташ бола нохчий мехкарий Газиева Тамуся, Хизриева Мария.

ХIанз культура Ша кийчо еш да СССР Лакхехьарча Совете деча хоржамашка, ВЛКСМ XVII съездага. Хоза кийчъяь стендаш я культура „ШагIа хьалтеха. Цар гойт мехка, республике, районе даьха толамаш. Укхаза каст-каста хул кинофестивалаш, сайренаш, болх беш я кинолекторий.

Геттара дика чакхъяьлар дукха ха йоацаш культура ШагIа хинна «Саг ший кхела да ва», «Коперник — далла духьала» яха Э. С. Эсембаева хьалхленца къонача атеисташа вIашагIтеха сайренаш. Гулбеннараша чIоагIа раьза болаш ладийгIар моллайн шейхнийи цIаьрматал, сутарал гойташ долча халкъа кицашка, беламе дувцарашка, тьежар физически тохкамашка.

Юртара культура ЦIа дика болх беш хилара тешал ду республикански а центральни, а органаша еннача итташ грамоташеи дипломашеи. Царна юкъе я ин. Фурцевас, Зимянина, Тяжельникова кулгаш яздаьраш а. ХIаьта культура Шен директора еннай Ленински юбилейни а «За трудовую доблесть» яха а медалаш.

Кхы а дикагIа хургбар культура Шен болх цIеной кхоачам баларе. Уж ца тоъар баьхьан долаш кино хьоккхача хана кхыбола культурни болх чакхбаккха моттиг хилац. Дуккхача хана денз дувцаш да культура ЦIа шерделга, цхьабакъда хьадеш хIама дац. Иштта бакъахьа хургдар Элистанжерча культура Шен балха опыт района культура отдело кхыча юрташка а дIайоаржайича. Уж кхоачамбоацараш дале а шийна тьалхашка оттадаь декхараш толамца кхоачашдеш, шерра культурни кхетама болх делабеш тьадоагIа тха юртара культура ЦIа.

Цудухьа деза из юртахошта, цудухьа боагIа уж укхаза — шоай шоллагIча цIагIа — дикадар а халадар а декъа, дега салоIам бе.

**С. ХАДЖИМУРАТОВ,**
элистанжински школа хьехархо.

## ТВОРЧЕСКИ КЪАХЬЕГ

ТIонаькъаш дехкачеи тIаьш техкачеи управлене коллективо бIарччача шера карара ца йоалийташ лелайир Нохч-ГIалгIай АССР жилищно - коммунальни боахама Министерствай моттигерча промышленноста болхлойи коммунально-бытовой предприятейи профсоюза обкомеи карара кара тела ЦIе байрахх. ХIаьта 4 квартала итогех управлени республикански Сийлен доска тIа дIаязъяьй.

Боккха теркам тIабохийт управлене къахьегам Iилма ларда тIа вIаштIехьбаккхара, керда техника производства юкъеяхьара, болхлой технически творчество дегIайоалаяра. Иштта, ЭД-1М яха, Д-150-А яха асфальт Iобуллаши, нийсбеши йолча машинаша 10 саг балхах мукъа ваккха торо хилийтар. Цу машинех баьнна пайда 32,8 эзар сом ба. Укх шера балха юкъейоалае лаьрхIад Д-597-А яха асфальто - бетонни установка. 1973 шера рационализа торскии предложенеш производства юкъеяхьарах 20,07 эзар сом пайда баьннаб.

Управлене дикагIболча рационализаторех ба И Новиков, А. Яндиев, С. Арсамиков, Т. Тхостов. КIоарга экономически знанеш ца хилча из болх иштта дика вIаштIехьбаргбацар. Цудухьа управлене экономически знаней школа я. Цу школа кулгалдеш я управлене экономист З. К. Яковина.

Къаьстта теркам тIабохийт управлене производствера кхоачамбоацараш гучадахара. Укх шера Социалистически Къахьегама Турпала бригадира нов Н. А. Злобина методагIа шин бригада хозрасчетагIа болх бе йолаяла дага я.

1974 шера Грозне Жуковски улицагIа керда трамвайни линии, автомобильни никъи хургба. Йоккха йоачан хилча Iовш дола хий чуэцаш йола канализацеш ергья, Цу дерригне а Грозный цIенагIа а хозагIа а хулийтаргья.

Управлене толамаш кхы а дукхагIа хургдар транспортаца, механизмашца, гIишлон материалашца ханнахьа Iалашйоре.

ХIанз производства кхоачамбоацараш дIа а даьха карара кара тела ЦIе байрахх дIа ца хеца гIерташ я управлене коллектив.

**П. ГУЛЯМОВ,**
Нохч - ГIалгIай АССР тIонаьнъаш дехкачеи тIаьш техкачеи управлене производственно - технически отдела начальник.

## БОЛХ БЕШ Я «СЕРЛО»

Кхоана республикански халкъа творчества ШагIа болх бе йолалу кино сурташ дахара гIулакх дезарий «Серло» яха клуб. Цига кинои сурташи доахилга дезарий вIаштIехьдаргда шоай творчески говзал лакхъе, йовзаргья цу сакъердамеча гIулакхий къайленаш. Клуба доакъашхоща занятеш чакхйоахаш хургба кино, сурташ доаха профессиональни мастераш, цу гIулакхий дикагIбола специалисташ. Клуба доакъашхошта теоретически урокаш хургья, хIаьта иштта городал арахьа «дийна» Iалам долча сурташ, кино даха а ухаргба.

**Я. РОЗИНА.**

## АТЕИЗМИ КАГИРХОЙИ

Укх деношка «Атеизми кагирхойи» яхача деша хетаяь республика вузий Iилма-теоретически конференци чакхъяьлар Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета зале. Республикански «Знание» яхача общества правленеи комсомола обкомои кийчъяьяр конференци.

Цига «Кагирхошта атеистически кхетам балари тIанзара идеологически къовсами», «ХIанз тьалхашка латта студенташта атеистически кхетам балара керттера декхараш» яха доклад йир ЧИГУ доцента Е. П. Ковнацкен философски Iилмай кандидата М. М. Мустафиновен.

Теркам тIабахийта ладийгIар конференце доакъашхоша «Кагирхойи христиански сектанствои», «Кагирхойи исламии» яхача университета студенташа А. Ахмедчинаси З Абдуллаеваси яьча докладашка.

Нохч-ГIалгIайчен цхьаболча кагирхошта юкъе нийслуча дына гIулакхий башхалонаштеи, мюридизма идеологенеи кхалнах духовно мукъабахарани хетаяь яр Грозненски мехкдаьтта института студенткай В. Лукинайи Р. Алмазовайи рефераташ.

Кагирхошта атеистически кхетам луча Iалам довзийтара лоархIамахи Нохч-ГIалгIайчен хьалашка кагирхошта интернациональнии атеистически кхетам балара цхьацадолча дешаехи дийцар ЧИГУ студенташа Т. Дудинаси У. Хадисовеи.

Конференци чакхйоалаш ЧИГУ Iилма - атеизма клуба балхах дийцар клуба совета председателa С. Эдильханова.

Дешаш болча кагирхошта атеистически кхетам балара балха кердадар довзийташ, из болх дIахо тоабара дукха пайдане дар луш чакхъяьлар студентий Iилман-теоретически конференци.

**Р. ЯНДИЕВА.**

СПОРТ

## ШАХМАТАШ

ДикагIвола цхьоалагIа разрядник Н. Мелькумянц (ДСО «Труд») котваларца чакхъяьлар города шахматни чемпионат. ТIеххьарча иттлагIча туре Н. Шихарбеев (ДСО «Локомотив») а эшаваь 8,5 очко яьккхар цо.

Мелькумянц Николай 1950 шера ваь ва. Из болх беш ва № 8 йолча гIишлой-монтажни управлене электромонтералла. ЦIаккха а ца эшаш чакхъяьккхар цо из турнир.

ШоллагIен кхоалагIен моттиг йийкъар спорта мастералла кандидата Алимов Рашиден цхьоалагIа разрядника Колодяжный Борисен. Хила тарлуча 10-нех бархI-бархI очко я цу шинне.

* * *

Города чемпионат чакх маяллинге а, шахматни клубе хилар Нохч-ГIалгIай АССР-а шахматни федерацe отчетно-хоржама конференци.

Шин шера баьча балха хьакъехье дийцар федераце председателa заместитела А. Богданова. Долаш дола кхоачамбоацараши болх тоабара де дезараша дувцаш преиешка къамаьлаш дир Р. Алимова, В. Дорошкевича, Г. Мовшовича, И. Жукова, кхы дукхачар.

Федераце болх могабаьб. 25 саг чувоагIаш пленума состави президиуми хержай. Президиума хьалхарча заседане массава раьза а волаш республика шахматни федераце председателалла хержав Погибель Григорий Михайлович

**В. ЖУК-ТРИПОЛИТОВ.**

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

# ТЕЛЕВИДЕНИ

2 апрель
I ПРОГРАММА

9.30 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйрийнара гимнастика. 9.20— Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Кинопикъбархой клуб». 10.30 — «Со — Тянь-Шань» яха художественни фильм. ЦхьоалагIа сери. 11.30 — «Къахьегама яхь» яха телевизиони очерк. 15.25 — Передачай программа. 15.30 — «ДегIадоагIа толамаш» яхача телевизиони документальни фильма премьера. 15.55 — «Мастерий город», «Вай клуб». 17.00 — Музыка хьакъехьа музыкантaшa. 18.00 —9-ча пятилетка хьалхалаттараш. Буровой мастер Гребнев (гIалгIай меттала). 18.30 — «Саги закони». 19.00 — Советски Союзе польски культура Денош торжественни хьаделлар Съездий Кремлевски Дворецера трансляци Йистеьлча — документальни фильмай программа. 20.30— Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.50 — Пятилетка дийлагIа шу. «Советски Россия» яха колхоз (нохчий меттала). 19.10 — Киножурнал. 19.20 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 19.55 — Шоана, бераш. 20.00 — Концерт.

3 апрель
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. Вераштa йола Таллинера передача. 10.00— Босбола телевидени. «Илли-74». 10.30 — «Со — Тянь-Шань» яха художественни фильм. 2-гIа сери. 11.40 — Юрта эпар ханад хьалха кхоачашде. 15.25 — Передачай программа. 15.30 — Шолохов. «Донски дувцараш». Передача дIахьу литературни критика Лукина. 16.30 — «Iилма — тахан». 17.00 — Яхьмишта дIахьу оаха? 17.15 — Художественни самодеятельноста доакъашхой концерт. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Тахан коммунистически къахьегама школашка. ХIамаш тега производственни объединени. 18.35 — Фильм. 18.40 — Нохч-ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.00 — Телевизорашка хьожарий хаттараштa жоп лу СССР-а Iилмай Академе члена - корреспондента Афанасьева. 19.30 — «Шола баьраш» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — СССР композиторий 5-гIа съезд хьаелларга. Шостаковича, Рахимова, Тактакишвиле, Глебова произведенешцара симфонически концерт. Йистеяьлча кердадараш, передачай программа.

II ПРОГРАММА

19.20 — Кагирхошта йола программа (нохчий меттала). 20.00 — Шоана, бераш. 20.10 — Хоамаш, реклама. 20.15 — Телевизорашка хьожарий заявках дола концерт.

# РАДИО

2 апрель

6.30 — Юртара Iуйре (эрсий меттала). 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Даьхенах. Ленинах, Партех дола иллеш (гIалгIай меттала). 8.45 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала). 15.00 — КПСС-а XXIV-ча съезда сопамаш кхоачашде. КПСС-а Шалински райкома секретара Гипаева выступлени (нохчий меттала). 16.15 — Индустре боаха гIа. Яхье яьннача коллективий перекличка (нохчий меттала). 16.30 — Ашараш. 15.45 — Пятилетка хьалхалаттараш. Даьхен совгIаташ деннараш (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

3 апрель

7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.25 — «Империализмаи хIанзарча капитализмаи ленински теори» яха беседа (эрсий меттала). 8.40 — Ашараш. 8.45 — Школьни глобус (эрсий меттала). 16.00 — «Яхьа керттердар из дIахьар да» яха корреспонденци (эрсий меттала). 15.15 — «Халкъа тIахьожам дIахьош ба» яха корреспонденци (нохчий меттала). 16.30 — Юртара вахар (нохчий меттала). 16.45 — «Яхь толама низ ба» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 19.30 — «ХIанзара ханара къона саг» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала). 20.00 — Юрта боахама хьалха латтараштa дола концерт (нохчий меттала).

## АПРЕЛЕРА ХАОТТАМ

СССР Гидрометцентро беча хоамагIа, апрель бетта Кавказа малхбоалехьарча даькъа тIа фегара юкъера температура 9—11 градус йIовхал йолаш (боарамал 1 градус лакхагIа) хила тарлу.

Хьалхарча итт дийнахьа фегара температура бийсашка +3, +8, лоамашта юхерча районашка —1, +4, деношка +17, +22 градус хургья.

КхоалагIча пхе дийнахьа фо шийла хила тарлу: 0, +5, деношка +9, +14 градус хургья температура. Хьалхара шиъ кIира даьнначул тIехьагIа температура: бийсашка +5, +10 градус, деношка +18, +23 градус хургья. ПхелагIча пхе дийнахьа юкъ-юкъе лохлургья температура: бийсашка 0, +5, деношка +5, +10 градусага кхоачаш.

Бетта хула йоачаш боарама гаргга хургья. Хувцалуш морхаш а йолаш, цхьацчайолча моттигашка йоачан а йолаш (лоамашта юхерча районашка кхоалагIа итт ди доладенначa юххье тIаьда лоа а делхаш) ха хила тарлу. Хьалхарча иттнех дукхагIлола денош йоачан йоацаш хургда.

* * *

Тахан республике гIоллеи Грозней хувцалуш морхаш я йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара мух а хьекхаш ха хила я фегара температура республике гIолла 5—10. Грозне 7—9 градус йIовхал йолаш хила а тарлу. Кхоанеи ломмеи морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екха а екхаш, лоадама йоачан а йоацаш, бе-беча оагIорахьара мух а хьекхаш ха хилер фегара температура бийсашка 3 градус шелалгара 2 градус йIовхалга кхоачаш, деношка 5—10 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

**МЕТЕОСТАНЦИ.**

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11: бехктокхама секретара—3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтери — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-39-11: ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадуал шинари, ери, шеаттен денош.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

Заказ № 3435.